

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra tělesné výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Historie pískovcového lezení v Adršpaško-teplických skalách od počátku do
současnosti

The history of sandstone climbing in the Adršpach-teplíce rocks from the
beginning to the present

Anna Špreňarová

Vedoucí práce: PhDr. PaedDr. Ladislav Kašpar, Ph. D.

Studijní program: Tělesná výchova a sport se zaměřením na vzdělávání se sdruženým
studiem Biologie, geologie a environmentalistika se zaměřením na
vzdělávání

Studijní obor: B BI-TVS 20

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Historie pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách od počátku do současnosti potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Broumov, 13. 4. 2024

Poděkování

Ráda bych poděkovala lidem, kteří se podíleli na vzniku mé bakalářské práce, především děkuji svému vedoucímu bakalářské práce, panu PhDr. PaedDr. Ladislavu Kašparovi, Ph.D., za odborné vedení mé práce, vstřícnost při konzultacích a rady, které mě nasměrovaly ke zkompletování práce. Mé poděkování rovněž patří panu MVDr. Janovu Schmidtovi za vypůjčení archivní literatury z níž jsem čerpala při tvorbě bakalářské práce. V poslední řadě děkuji panu Jiřímu Špreňarovi za pomoc při gramatické kontrole.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá postupným vývojem pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách od jeho prvopočátku až po současnost. Obsah práce je zpracován metodou analýzy odborné literatury, historických pramenů a studií archivních materiálů. Hlavním cílem je analyzovat a systematicky zaznamenat historii pískovcového lezení v této oblasti. Ta se v průběhu minulého století díky dobré přístupnosti a zároveň atraktivní členitosti skalních věží stala jednou z nejvyhledávanějších turistických lokalit svého druhu v České republice. Důraz je rovněž kladen na vývoj lezeckého materiálu na časové ose historie lezení. Tato lezecká evoluce se pozitivně odrazila nejen v lepších dosažených výkonech, ale především v dokonalejším zajištění bezpečnosti lezců.

Výsledky ukazují, že pískovcové lezení v Adršpašsko-teplických skalách prošlo za 100 let výrazným vývojem. Důležitými milníky byly postupné inovace ve výstroji, které zvyšovaly výkonnost lezců, s čímž souviselo rozšiřování klasifikační tabulky, jejíž vývoj je v práci rovněž zmíněn. S rostoucím zájmem o pískovcové skály se musel začít klást důraz na ochranu přírody, což vyústilo ve vznik přísných pravidel pískovcového lezení. Zmínka o významných lezcích v Adršpašsko-teplických skalách podtrhla důležitou roli jednotlivců nejen ve formování lezecké komunity, ale také při zvyšování obtížnosti cest a objevování nových panenských věží. Práce přináší ucelený obraz historie lezení v této konkrétní lokalitě a přispívá k lepšímu porozumění faktorů, které ovlivnili rozvoj pískovcového lezení.

KLÍČOVÁ SLOVA

lezec, materiál, pískovec, prvovýstup, skála, věž, vrchol, vývoj

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the gradual development of sandstone climbing in the Adršpach-Teplice Rocks from its early beginnings to the present day. The content of the thesis is processed by the method of analysis of specialized literature, historical sources and study of archival materials. The main goal is to analyze and systematically record the history of sandstone climbing in this area. During the last century, the area became one of the most popular tourist sites of its kind in the Czech Republic, thanks to its good accessibility and attractive rock towers. Emphasis is also placed on the development of climbing material on the timeline of climbing history. This climbing evolution has been positively reflected not only in better achievements, but above all in better safety for climbers.

The results show that sandstone climbing in the Adršpach-Teplice Rocks has undergone a significant development over 100 years. Important milestones were gradual innovations in equipment that increased the performance of climbers, which was connected with the expansion of the classification table, the development of which is also mentioned in the paper. With the growing interest in sandstone rocks, emphasis had to be placed on the protection of nature, which resulted in the development of strict rules for sandstone climbing. The mention of important climbers in the Adršpach-Teplice Rocks underlined the important role of individuals not only in the formation of the climbing community, but also in increasing the difficulty of routes and discovering new virgin towers. The work provides a comprehensive picture of the history of climbing in this particular locality and contributes to a better understanding of the factors that influenced the development of sandstone climbing.

KEYWORDS

climber, development, first ascent, material, rock, sandstone, top, tower

Obsah

Úvod	7
1 Slovník pojmů.....	9
2 Nástin stručné historie horolezectví	11
3 Horolezecké disciplíny	13
4 Charakteristika pískovcového lezení	16
4.1 Pravidla pískovcového lezení	16
4.2 Klasifikace obtížností cest	18
4.3 Klasifikace obtížnosti přeskoků.....	20
4.4 Pískovcové oblasti v Čechách	20
5 Historie pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách.....	23
5.1 Počátky pískovcového lezení.....	23
5.2 Předválečné období.....	26
5.3 První čeští lezci.....	28
5.4 Období před 2. světovou válkou.....	29
5.5 Období 2. světové války	29
5.6 Období po 2. světové válce.....	30
5.7 50. až 60. léta 20. století.....	31
5.8 70. až 80. léta 20. století.....	34
5.9 Od roku 1989 do současnosti.....	38
6 Významné osobnosti.....	41
6.1 Herbert Richter	41
6.2 Karel „Kokša“ Hauschke.....	42
6.3 Stanislav „Cikán“ Lukavský.....	43

6.4	Jaroslav „Piskoř“ Houser.....	44
6.5	Miroslav Šmíd	45
6.6	Tomáš Čada	47
7	Vývoj lezeckého materiálu na pískovcové lezení.....	50
7.1	Oblečení.....	50
7.2	Obuv	50
7.3	Lano	51
7.4	Sedací úvazek	52
7.5	Karabiny	53
7.6	Kruhy	53
7.7	Smyčky	54
7.8	Jistící pomůcky	55
8	Diskuse	56
9	Závěry.....	59
	Seznam použitých informačních zdrojů	61

Úvod

Pískovcové lezení je specifická disciplína horolezectví. Pro lezce z tohoto odvětví to je především životní styl, představující jedinečnou formu horolezecké aktivity. Ta zahrnuje nejen speciální techniky lezení a sportovní výkon, ale rovněž propojuje komunitu lidí se stejným zájmem. Ne každý této poměrně nebezpečné aktivitě porozumí, ale když pískovcovému lezení jednou propadnete, stane se vaší celoživotní vášní. Adršpašsko-teplické skály nacházející se v severovýchodních Čechách jsou nejen významným přírodním útvarem, ale také důležitým centrem pro pískovcové lezení v České republice. Nicméně aktuálně jsou tyto pískovcové věže magnetem nejen pro lezce, ale ve velké míře i pro turisty, především z přilehlého Polska. K této oblasti mám velice blízko, přímo u skal máme chalupu, tudíž se ve skalách pohybuji od dětství. Tehdy se zrodila má osobní vášeň pro pískovcové lezení, a snadno dostupná lokalita Adršpašsko-teplických skal mě motivovaly k tomu, abych se hlouběji tímto tématem zabývala.

Současný stav bádání o historii v oblasti pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách je omezen do několika publikací a zdrojů, které se tomuto fenoménu věnují. Nenarazila jsem na žádný zdroj, který by se systematicky zabýval historií pískovcového lezení Adršpašsko-teplických skal od prvopočátku do současnosti. Proto jedním z mých cílů je analýzou dostupných odborných textů zpracovat systematický vývoj pískovcového lezení doplněný konkrétními prvovýstupy s aktuální klasifikací obtížnosti.

V první části vám představím základní pojmy z horolezecké terminologie, které jsou v práci zmíněny a jejich význam je nezbytný pro porozumění čtenáři. Následně je věnována pozornost obecné historii horolezectví, zahrnující klíčové milníky této aktivity. Další část práce se zabývá lezeckými disciplínami. Dále se v textu věnuji specifikům pískovcového lezení, konkrétně přísnými pravidly a klasifikací obtížnosti cest. Následně jsou představeny všechny pískovcové oblasti v České republice, s důrazem kladeným právě na Adršpašsko-teplické skály. Nechybí ani zmínka o geologii pískovcových skal.

Nejrozsáhlejší část práce se zabývá historií pískovcového lezení, kde jsou analyzovány klíčové události a významné prvovýstupy. Dále je v práci zmínka o významných osobnostech, které nějakým způsobem ovlivnily vývoj pískovcového lezení. Historie

pískovcového lezení by byla neúplná bez zmínky o vývoji lezeckých materiálů s důrazem na jejich aplikaci v pískovcovém lezení.

Cílem této bakalářské práce je přispět k hlubšímu porozumění historie a významu pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách a poskytnout čtenáři komplexní pohled na tuto fascinující disciplínu lezeckého sportu.

1 Slovník pojmů

AF (All free) – lezec při přeletu cesty může odpočívat, po pádu může pokračovat;

borhák – fixní jistící prostředek, osazují se do vyvrtaných děr do skály;

cepín – ostré náčiní držené v rukou používané při ledolezení a skalním lezení;

druholec – lezec, který je jištěn lanem ze shora při následování prvolezce, nehrozí mu pád;

expediční lezení – dlouhodobé horolezecké výpravy do náročných horských terénů;

expreska – skládá se z prošité smyčky a dvou karabin, využívá se k postupovému jištění, jedna karabina se umísťuje do jištění a druhá do lana, na které je lezec přivázaný;

friendly – složitější vklíněnce, které se skládají z několika dílů sloužících k zajištění cest;

FS (Free solo) – lezec překoná cestu bez jakéhokoliv jištění;

hádinky – ochrana kotníků při lezení ve spáře;

chod'ák – lehká cesta;

chyt – místo, kde se drží rukou;

komín – puklina ve skále, do které se vejde celé tělo lezce, který postupuje rozporem vzhůru;

kruh – fixní železný jistící prostředek;

lezečky – speciální boty určené k lezení;

lišta – svislý chyt ve tvaru destičky;

mačky – ostré hroty připevněné k podrážce boty, používají se při ledolezení a skalním lezení;

madlo – pro lezce oblíbený velký chyt, který má kapsu;

magnesium – bílý prášek, který vysouší ruce a zvyšuje tím tření mezi prsty lezce a skálou;

morál – odvaha lézt jako prvolezec těžké a špatně jištěné cesty;

navrtávák – využívá se při prvovýstupech k vrtání otvorů pro fixní jištění;

nýt – fixní jistící prostředek, sloužící jako postupové jištění;

odsedka – prošitá smyčka, kterou má lezec připevněnou k sedacímu úvazku a využívá ji k odsedávání ve stěně a na vrcholu věže, slouží jako jistící prostředek;

OS (On sight) – přeлезení cesty s lanem zdola bez předchozího seznámení s cestou, lezec nesmí vidět ani v cestě jiného lezce, nejvýše uznávaný styl přeletu;

osma – slaňovací železná pomůcka ve tvaru čísla 8;

postupové jištění – jištění zakládané prvolezcem;

rajbuňk (rajbas) – ohlazený pískovec bez chytů a stupů, nutné lezení na tření;

RP (Red point) – převezení cesty s lanem ze zdola, lezec nesmí odpočívat v jistících bodech, pádem končí jeho pokus, lezec se může s cestou seznámit (**flash** – převez stylem RP, ale na první pokus) ;

skalní hodiny – skalní útvar připomínající přesýpací hodiny, využívá se k jištění;

spára – puklina ve stěně různých šířek, lezec využívá dlaně, prsty a chodidla, která zakládá do spáry;

smyčka – krátké lano spojené švem nebo uzlem, které se využívá jako jistící prostředek;

stavění – lezecká technika, při které se lezec postaví na ramena spolulezce, aby byla překonána složitá část cesty, stavění může dělat dva a více lezců;

šťand – jistící stanoviště, ukotvené ve dvou a více bodech;

TR (Top rope) – lezec je jištěný lanem shora, nehrozí mu pád;

traversování – horizontální pohyb po skále;

vkliněnce – kovové jistící předměty jehlanovitého tvaru vhodné pro úzké štěrbiny, slouží k postupovému jištění.

2 Nástin stručné historie horolezectví

Hory již od pradávna významně zasahovaly do životů lidí. V dobách, kdy naši předkové nevěděli, co se na úpatí hor nachází, museli si představu o okolním světě udělat sami. Pomocná jim v tom byla náboženství a mystika. Například v jejich představách na hoře Olymp (2 917 m) sídlili starořeční bohové. Zcela první působení lidí v horách je datováno z dob před naším letopočtem, kdy se informace zachovaly z popisů vojenských výprav. Už ve 4. století př. n. l. přešel Alexandr Veliký se svojí armádou několik pohoří, například přes hřebeny Hindúkuše ve výšce přes 4 000 m. Jako první účelný výstup na horu se uskutečnil v roce 181 př. n. l., kdy makedonský král Filip V. v pohoří Rila vystoupil na 2 800 m vysokou horu. Do vysokohorského terénu začali strategicky chodit horníci, hledači pokladů nebo lovci (Dieška a Širl, 1989).

Veliký průlom v horolezectví udělal ve 14. stol. Francesco Petrarca, který vystoupil na francouzskou horu Mt. Ventoux jen pro lásku k horám a pro zábavu. První významný zaznamenaný výstup se odehrál na svazích francouzské hory Mont Aiguille (2 086 m) v roce 1492, za vlády Karla VIII. Na příkaz jeho otce Ludvíka XI. musel Antoine de Ville v doprovodu 20 mužů zdolat Mont Aiguille v době, kdy se o ní tvrdilo, že je nedosažitelná. 26. června 1492 byla hora zdošana a tímto datem se zároveň datuje počátek alpského lezení. Je pravděpodobné, že se nejednalo o zcela první prvovýstup. Nicméně Antoino de Ville je považován za vynálezce expedičního lezení, které bylo vzorem dalším generacím horolezců (Ballu, 1997).

Jako jeden z nejvýznamnějších kroků v horolezectví je považován výstup na Mont Blanc (4 809 m), na jeho vrchol vystoupili 8. srpna 1786 Francouzi Michel Gabriel Paccard a Jacques Balmat. Dalším významným výstupem v historii horolezectví je zdolání Matterhornu (4 478 m. n. m.), který byl pokořen 14. července 1865 Edwardem Whymperem a jeho výpravou (Ballu, 1997).

Na počátcích nástupu extrémního horolezectví stál Hans Dülfer, objevil velké množství doposud neznámých lezeckých technik, jako je traversování, lezení spár nebo slaňovací sed. Lezení se věnoval v Dolomitech a rozšířil klasifikační stupnici z předchozích čtyřech stupňů na stupňů pět.

V roce 1953 byla zdolána nevyšší hora světa Mt. Everest (8 848 m), jako první na této hoře stanul Edmund Hillary a Tenzing Norgay (Norkej). V roce 1978 vylezli na vrchol Mt. Everestu bez použití kyslíku jako první Reinhold Messner a Peter Habeler (Dieška a Širl, 1989).

Za prvopočátek historie českého horolezectví se považuje založení prvního českého horolezeckého spolku – Českého odboru slovinského planinského družstva. Tento spolek byl založen v roce 1897 se 100 členy. Spolek brzy dostali členové svojí lezeckou a organizátorskou aktivitou do popředí a již po třech letech činnosti spolek postavil ve Savinjských (Julských) Aplách svoji první chatu (Procházka II., ©2024).

3 Horolezecké disciplíny

Lezení prošlo během svého vývoje různými etapami. Z prvotního zdolávání vrcholů se postupně vytvořilo mnoho dalších disciplín. Pojem lezení a horolezení se rozlišují v tom, že lezci lezou na stěnách či skalách. Na rozdíl od lezců se horolezci pohybují v horách a velehorách, pro které je charakteristické chladné počasí, výstupy horolezců jsou delší a je pro ně potřeba více dovedností (Boštíková, Vomáčko, 2008).

a) Tradiční lezení

Tradiční lezení je snad nejstarší disciplínou vyvíjejících se z horolezectví. Je pro něj charakteristické, že lezci využívají vyjímatelné jistící pomůcky, které si nesou s sebou. Během výstupu lezec pravidelně zastavuje, aby umístil své jistící prostředky (smyčky, friendly, vklíněnce) do vhodných míst na cestě. Jistící body slouží k ochraně před případným pádem (Draper, 2011).

b) Sportovní lezení

Sportovní lezení je nejrozšířenější disciplínou, lezci mohou lézt buďto na skalách nebo na umělých stěnách (Bulička, 2011). Pro sportovní lezení je charakteristické, že je dobře zajištěné fixním jištěním (nýty nebo borháky), které jsou od sebe vzdálené maximálně 4 m, tudíž se jedná o bezpečné lezení s menším rizikem dlouhého pádu (Boštíková, Vomáčko, 2008).

c) Lezení na umělé stěně

Lezecké stěny mohou vznikat jak ve vnitřních prostorách, tak i vně na zdech budov nebo mostech. První lezecká stěna v Čechách vznikla na pilíři mostu na konci 80. let v Brně. Nyní se umělé stěny přizpůsobují požadavkům lezců. Lezecké stěny jsou tvořené především z překližky, na které jsou připevněny umělé chyty, které imitují skalní útvar. Lezení na umělých stěnách je výrazně bezpečnější než ve skalách a slouží především k tréninku fyzické zdatnosti lezce, jelikož si lezec může zorganizovat svůj trénink a vybrat si cesty odpovídající jeho výkonnosti. Umělá stěna je vhodná pro začátečníky, protože je zde široká škála obtížností cest (Boštíková, Vomáčko, 2008).

d) Bouldering

Další vyhledávanou formou lezení je bouldering, který se typicky provozuje na kratších a nižších trasách, bez využití lana, avšak s boulderingovou podložkou umístěnou pod lezcem pro zajištění ochrany před případným pádem na zem. Bouldering si získává stále větší oblibu, pravděpodobně díky své jednoduchosti, lezec nepotřebuje velké množství vybavení (Draper, 2011).

e) Soutěžní lezení

Porovnávání výkonů jednotlivých lezců v různých lezeckých disciplínách v regionálních, národních a mezinárodních soutěžích. Lezecké závody jsou zastřešovány organizací International Federation of Sport Climbing (IFSC) (Baláš, 2022). Soutěží se ve třech různých disciplínách:

a. Lezení na obtížnost

Cílem lezce je vylézt cestu stylem OS. Má možnost si cestu před výkonem prohlédnout. Pokus má pouze jeden (Boščíková, Vomáčko, 2008).

b. Lezení na rychlost

Cílem lezce je vylézt danou cestu co nejrychlejší čas (Boščíková, Vomáčko, 2008).

c. Bouldering

Cílem závodníka je zdolat (TOPovat) co nejvíce boulderů na co nejmenší počet pokusů (Boščíková, Vomáčko, 2008).

f) Jednodélkové lezení

Jedná se jak o sportovní, tak i o tradiční lezení, kdy se leze pouze na jednu délku lana maximálně do 60 metrů a jistič zůstává po celou dobu na zemi (Jaroš, Ondra, 2019).

g) Vícedélkové lezení

Leze se na dvě a více délek lana. Prvolezec doleze ke štandu, jistič (druholec) doleze za prvolezcem a od štandu, který je ve stěně ho jistí do další délky (Jaroš, Ondra, 2019).

h) Volné sólo

Lezení bez jakéhokoliv materiálu i bez lana (Jaroš, Ondra, 2019).

i) Mixové lezení

Při tomto lezení se během jednoho výstupu kombinuje lezení po skále, ledu a sněhu (Boščíková, Vomáčko, 2008).

j) Ledové lezení

Lezení po ledových terénech, buďto po ledopádech (zamrzlých vodopádech) nebo po ledu, který vznikl roztáním sněhu a znovu zamrzl. K ledovému lezení je potřeba speciální vybavení jako jsou mačky a cepíny (Baláš, 2022).

k) Velehorské horolezectví

Charakteristické výraznými výškovými rozdíly, horolezci se musejí aklimatizovat na vysokou nadmořskou výšku a chlad. Velehorské horolezectví se vyznačuje dobrým odhadem potencionálních nebezpečí a klade si nároky na dobrou orientaci v terénu (Boščíková, Vomáčko, 2008). V horolezectví je hlavním cílem dosažení vrcholu. Charakteristické je lezení na více lanových délek a zakládání vlastního jištění (Baláš, 2022).

4 Charakteristika pískovcového lezení

Pískovcové lezení je jednou z dalších samostatných horolezeckých disciplín. Píškařství je velmi specifická disciplína vázaná k oblastem na území České republiky, Polska a Německa. Horolezci se na pískovcových skalách musejí řídit přísnými pravidly, která jsou uvedena níže. Lezec je tedy povinen při svém výkonu nenarušovat měkký a křehký pískovec. Při výkonu má dovoleno využívat pouze přírodní útvary a k zajištění využít kruhy (Dieška a Širl, 1989).

4.1 Pravidla pískovcového lezení

Se začátky lezení na pískovcových skalách vznikala i pravidla pro překonávání cest. Pravidla měla rozhodující vliv na vývoj pískovcového lezení. Bylo nutné pravidla postupně písemně formulovat a rozšiřovat je mezi lezce. Poslední pravidla platila od 1. 3. 1988, ale vývojem lezecké techniky a výstroje došlo k jejich novelizaci, která je platná od 1. 7. 1998 pro všechny pískovcové oblasti v Čechách. Orgán, který dohlíží na dodržování pravidel je VK ČHS a správce konkrétních skal (Kadlec, 2016).

1) Základní ustanovení

- a. Jakmile lezec poruší některá z pravidel, hodnotí se jeho výkon jako nesportovní.
- b. Lezec musí překonávat cesty vlastní silou za pomoci přírodních chytů.
- c. Na pískovcových skalách mohou lézt pouze členové ČHS (Českého horolezeckého svazu), pokud nejsou členy ČHS musejí být doprovázeni alespoň jedním členem ČHS, který je kvalifikovaný cvičitel, instruktor nebo lektor lezení. Horolezci jsou povinni prokázat se platným členským průkazem. (Lisák, 2007). V minulém režimu byli lezci povinni prokazovat se platným členským průkazem ČSTV s razítkem horolezeckého oddílu (Výbor horolezeckého svazu SČKV ČSTV, 1980).

2) Ochrana přírody

- a. Lezci současně musejí dodržovat pravidla jednotlivých chráněných území.
- b. Chodit ke skalám se smí po vyznačených cestách či po cestách se souhlasem CHKO (Chráněné krajinné oblasti).
- c. Horolezci nesmí rušit hnízdění ptactva.

- d. Při výstupu a sestupu nesmí docházet k poškozování povrchu skal. Jelikož je pískovec málo pevný a více se láme při vlhkosti, tak je zakázáno lézt na mokřém, vlhkém nebo zasněženém pískovci.

3) Jistící a pomocné prostředky

- a. Nesmí se používat jakékoliv železné pomůcky, jako jsou stoupací železa, vklíněnce nebo friendly (Lisák, 2007).
- b. Používání magnesia je na pískovcových skalách při lezení nevhodné s ohledem na dlouholetou tradici lezení na pískovcových skalách. Ačkoliv ulehčuje výstup, tak magnesium pískovec znečišťuje (*Pravidla lezení v pískovcových skalních oblastech v Čechách*, 2020).
- c. Při lezení smí lezci používat pouze povolenou výstroj a zajišťovací prostředky.
- d. Stěnové a slaňovací kruhy jsou určeny pouze k jištění a slaňování.
- e. K výstupu se mohou používat smyčky, ty se zakládají do skalních hodin, spár nebo stromů apod. (Lisák, 2012)
- f. Stavění je povoleno pouze tam, kde bylo užito i prvovýstupcem. Další lezec může úsek přelézt pomocí lana (Lisák, 2012).

4) Prvovýstupy

- a. Prvovýstupci musejí dodržovat stejná pravidla jako ostatní lezci. Kromě toho jsou povinni dodržovat i pravidla nezbytná k prvovýstupům.
- b. Před prvovýstupem se musí seznámit s věží nebo masivem.
- c. Nesmí zkoušet cestu před prvovýstupem se zajištěním shora nebo zkoumat cestu ze slanění.
- d. Vzdálenost od již postavených cest musí být nejméně 2 metry, ale jsou možné i výjimky.
- e. Lezec může osadit fixní jistící prostředek pouze v místech, kde není v blízkosti postačující přírodní prostředek (hodiny, spára).
- f. Fixních jistících prostředků by mělo být co nejmenší možné množství, vzdálenost mezi nimi musí být větší než 3 metry, výjimečně to mohou být maximálně 2 metry, ale to pouze jednou v celé cestě.
- g. Fixní jistící prostředek se musí osazovat z čistého výstupu nebo je během osazování povoleno viset ve smyčce, která je založená v přírodním útvaru

a v navrtáváku (závěsný háček). Díru po navrtáváku je nutno zamazat cementovou směsí (Lisák, 2007).

- h. Po dokončení prvovýstupu je prvovýstupce povinen prvovýstup oznámit nejpozději do 6 týdnů. Současně navrhne písemně vrcholové komisi název projektu a vhodný stupeň obtížnosti.
- i. Pokud lezec prvovýstup nedokončí, tak je jeho povinností vyznačit rozestavěnou cestu. Jako vyznačení se zavěšuje smyčka do fixního jistícího prostředku.
- j. Po dokončení a zaslání informací o prvovýstupu vrcholové komisi, má vrcholová komise 6 měsíců na rozhodnutí o uznání nebo neuznání prvovýstupu. Může se případně i na místě přesvědčit, zdali byl prvovýstup uskutečněn podle pravidel. Když prvovýstup neuzná, bude zrušeno jeho autorství a zároveň rozhodne, zda se musí odstranit osazené fixní jistící prostředky (Kadlec, 2016).

4.2 Klasifikace obtížností cest

Prostředkem k měření výkonů v lezení je hodnocení obtížností cest, které vzniklo z myšlenky porovnávání jednotlivých cest. Kromě stylů zdolání lezecké cesty je důležitý i výkon, který je determinován fyzickým stavem lezce. Mezi kondiční schopnosti lezce řadíme vytrvalost, sílu a pohyblivost. Pro přelézání vyšších stupňů obtížnosti je potřeba tréninku těchto schopností (Winter, 2007).

V době rozmachu lezení v Labských pískovcích bylo potřeba vytvořit klasifikační stupnici na pískovcových skalách. Na konci 19. století měla stupnice v Sasku pouze pět stupňů I – nejlehčí, 5 – nejtěžší. Od května roku 1906 se stupnice rozšířila nejprve na stupeň VI a ve stejném roce přibyl i stupeň VII, výstupy dostaly hodnocení podle nejtěžšího místa v cestě (Dieška a Širl, 1989). V roce 1942 přidal nový stupeň obtížnosti, tedy VIIb Josef Smítka výstupem ve Skaláku na Daliborku cestou Kouřová spára. Za nedlouho posunul hranici obtížnosti o další stupeň na VIIc (*Za kolik to je? - Klasifikace lezecké obtížnosti*, ©2024).

29. dubna 1972 bylo v Sedmihorkách na schůzi zástupců tří vrcholových komisí (Labské pískovce, Český ráj a Adršpašsko-teplické skály) schváleno konečné znění "Jednotné

pískovcové klasifikace" (JPK) zahrnující hodnocení obtížnosti horolezeckých cest. Klasifikace zohledňovala nejtěžší úseky cest, četnost těžkých míst a délku (Vomáčko, ©2024).

K většímu rozšíření stupnice došlo roku 1980 v Sasku, doposud stupnice končila na VIIc, ale byla rozšířena o stupně VIIIa-c a IXa-c. S rozšiřováním stupnice musely být překlasifikovány staré cesty. O dva roky později, 22. dubna 1982 byla v Sasku oklasifikována cesta Bernda Arnolda stupněm Xa, další rok posunul opět stejný autor hranici obtížnosti na stupeň Xb a v roce 1986 na Xc. V květnu roku 1987 na schůzi výboru horolezeckého svazu OV ČSTV Náchod došlo k rozšíření klasifikace výstupů a přehodnocení cest od obtížnosti vyšší než VI, překlasifikování cest udělal Tomáš Čada (Lisák, 2015).

Tabulka 1 - Srovnávací tabulka klasifikačních stupnic:

UIAA	Francie	USA	Sasko	Británie	Austrálie	Francie	USA
I	1	5.2	I	moderate	11	bouldering	
II	2	5.3	II	difficult	12		
III	3	5.4	III	very difficult	13		
IV	4	5.5	IV	4a	14		
V-		5.6	V	4b	15		
V	5	5.7	VI	4c	16	Fb3	
V+			VII		17	Fb4	V0
VI-	5+	5.8	VIIb	5a	18	Fb5a	
VI	6a	5.9	VIIc	5b	19	Fb5b	V1
VI+	6a+	5.10a	VIII		20	Fb5c	
VII-	6b	5.10b	VIIIb	5c	21	Fb6a	V2
VII	6b+	5.10c	VIIIb		22	Fb6a+	
VII+	6c	5.10d	VIIIc		23	Fb6b	V3
VIII-	6c+	5.11a	IX	6a	24	Fb6b+	
VIII	7a	5.11b	IXb		25	Fb6c	V4
VIII+	7a+	5.11c	IXc		26	Fb6c+	V5
IX-	7b	5.11d	X	6b	27	Fb7a	V6
IX	7b+	5.12a	X		28	Fb7a+	V7
IX+	7c	5.12b	Xb	6c	29	Fb7b	V8
X-	7c+	5.12c	Xc		30	Fb7b+	V9
X	8a	5.12d	XI	7a	31	Fb7c	V10
X+	8a+	5.13a	XIb		32	Fb7c+	V11
XI-	8b	5.13b	XIb		33	Fb8a	V12
XI	8b+	5.13c	XIc	7b	34	Fb8a+	V13
XI+	8c	5.13d			35	Fb8b	V14
	8c+	5.14a			36	Fb8b+	V15
	9a	5.14b				Fb8c	
	9a+	5.14c					
		5.14d					
		5.15a					

4.3 Klasifikace obtížnosti přeskoků

Podobně jako je klasifikována obtížnost cest jsou klasifikované i přeskoky, jejich obtížnost se zapisuje společně s obtížností cesty (3/VIIa) (*Pravidla lezení v pískovcových skalních oblastech v Čechách*, 2020).

Tabulka 2 - srovnávací tabulka klasifikace obtížnosti přeskoků (oficiální tabulka speciálně pro přeskoky na pískovcových skalách není):

1 - lehký	krátký přeskok (zprav. Pod 2 metry) v úrovni nebo s malým výškovým rozdílem
2 – středně těžký	delší skok (nad 2 metry) příp. s menším výškovým rozdílem, dobré odraziště i doskočiště
3 - těžký	riskantní skok (nad 2 metry) se špatným odrazištěm nebo doskočištěm, nebo velkým výškovým rozdílem
4 – krajně těžký	stupňování předchozích podmínek, akrobatický výkon
5 – extrémně těžký	hazardní výkon

4.4 Pískovcové oblasti v Čechách

V období křídly před 140 až 120 miliony lety existovalo moře, do něhož se vlévaly řeky přenášející velké množství bahna a písku. Pod tlakem nových vrstev se bahno proměnilo na vápenec a písek na pískovec. Pískovcové skály vznikly tedy v kvádrových pískovcích ve svrchní křídě (Karpf, 2003). Pískovce jsou v podélných vrstvách, přičemž se střídají měkčí a tvrdší polohy, tímto je podmíněn vznik pseudokrasových jevů, jako jsou například skalní brány nebo skalní hříby. Nejspodnější vrstva je tvořena jemně písčitémi slínovci, které postupně přecházejí ve vápenité jemnozrné pískovce (Sýkora, 2004). V Adršpašsko-teplických skalách se vyskytují v podobě rozsáhlých plošin, kaňonů, spletitých hřbetů, roklí, jeskyní, a především skalních věží s mimořádně významným přírodovědným pískovcovým reliéfem (*Veřejná vyhláška: agentura ochrany přírody a krajiny České republiky*, 2019).

V Čechách můžeme pískovcové lezecké oblasti rozdělit do čtyř skupin: Děčínské stěny, Český ráj, skalní útvary severních Čech a skalní oblasti severovýchodních Čech. (Jedlička, 1961).

Děčínské stěny, známé jako České Švýcarsko jsou pokračováním Saska, rozkládají se při státní hranici mezi Nakléřovským průsmykem a horním tokem Chřibského potoka. Mezi Děčínské stěny řadíme Tiské stěny, skály u Bělé, oblast Prostředního a Dolního žlebu, oblast Hřenska a Jetřichovské skály. Další oblastí jsou skalní útvary severních Čech, které se rozprostírají v oblasti státní hranice v Lužických horách až k Mšenu. V této oblasti najdeme skály Lužických hor, skály Svojkova u Sloupu, Dubské skály a skály u Mšena. Český ráj nacházející se mezi Turnovem a Jičínem, nabízí Prachovské skály, Hruboskalsko, skály na Mužském, skály mezi Příhrázskými skalami a Hruboskalskem a Suché skály (Jedlička, 1961).

Poslední pískovcovou oblastí v Čechách jsou skalní oblasti severovýchodních Čech, nacházející se v Broumovském výběžku u obcí Police nad Metují, Teplice nad Metují a Adršpach. Tato oblast zahrnuje Broumovské stěny, Adršpašské skály, Teplické skály, Ostaš, Křížový vrch u Adršpachu a Jiráskovy skály (Jedlička, 1961).

Geomorfologicky spadají všechny tyto oblasti do celku Broumovská vrchovina, která má rozlohu 218 km² a je součástí Vnitrosudetské pánve. Od konce mezozoika mělo velký význam pro vývoj povrchových forem saxonské vrásnění, které vedlo například k příčným zlomům, jež jsou do dnes stále výrazné. Následnými procesy zvětrávání a odnosem hornin z vysoko položených plošin vznikla skalní města. Docházelo k destrukci mechanickým zvětráváním a zamrzáním vody ve svislých a na sebe kolmých puklinách, dále k padání skalních bloků nebo k hromadění sněhu v soutěskách. Nejrozsáhlejším skalním městem na Broumovsku jsou Adršpašsko-teplické skály s rozlohou 28 km² (Sýkora, 2004).

V celém Broumovském výběžku se vyskytuje četné množství pískovcových skalních útvarů. Ostaš má bohatě členěný tvrdší pískovec, kde jsou komíny, spáry a stěny rovnoměrně zastoupeny. Skály na Křížovém vrchu, poblíž Adršpašských skal, jsou tvořené méně odolným pískovcem a převládají zde především stěnové cesty po členitém pískovci. Adršpašsko-teplické skály jsou propojené a vytváří obří skalní bludiště s různorodým

pískovcem, ve stěnách je jemnější a místy drolivý, na rozdíl od komínů a spár, kde je hrubozrnný a pevný. Vyskytuje se zde velké množství pilířů, roklí a dolin. (Jedlička, 1961).

5 Historie pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách

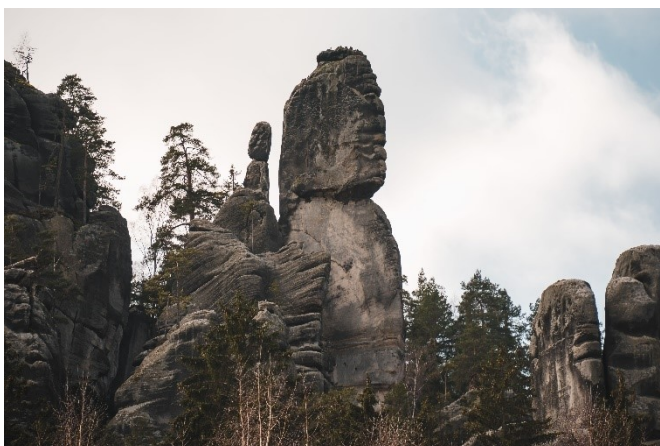
První zájem o skalní útvary v Adršpašských skalách se objevil okolo roku 1700 (Tinzman, 1982). Dosud ve skalách lidé hledali především útočiště před nebezpečím nebo sem přicházeli za účelem lovu zvěře. V této době se však do skal začali vydávat také kupci a učitelé z nedaleké Svídnice, což vysvětluje, proč některé skály nesou názvy odvozené od slezských měst. Prvním významným návštěvníkem Adršpašských skal byl majitel nedalekého kukského panství hrabě František Antonín Špork, v roce 1723 své prožitky ze skal i sepsal (Dimter a Lisák, 2011). Jedním z dalších významných návštěvníků byl J. W. Goethe, který v roce 1790 Adršpach navštívil a nakreslil zde několik kreseb, které jsou dnes ve Výmarských sbírkách v Goethově muzeu (Tinzman, 1982).

V první polovině 18. století již měly některé skalní útvary názvy a skály se staly turistickým cílem, nicméně v té době si turistiku mohla dovolit pouze vrchnost. Místní obyvatelé do skal chodili pouze za účelem lovu a sběru dřeva, současně vnímaly turismus jako zábavu pouze pro bohaté. Výjimkou byli zaměstnanci skalního města, kteří dělali průvodce, obsluhu u vodopádu nebo lodiček na jezírku. Nedaleké Teplické skály byly objevovány až o něco později než skály Adršpašské. V roce 1824 zachvátil Teplické skály požár, který zničil většinu nepropustného lesa a tím se otevřela vnitřní část skalního města (Bergmann, 2013).

5.1 Počátky pískovcového lezení

Samotné pískovcové lezení se zrodilo v Sasku, které se nachází na území Německa. Prvním písemně doloženým výstupem byl výstup na věž Falkenstein [Turnerweg, III]. Tuto věž 6. března 1864 zdolali Gustav Tröger, August Hering, Ernst Fischer, Johannes Wähnert a Heinrich Frenzel (Lisák, 2015). V březnu roku 1888 Carl Beck a Siegfried Meurer se syny vylezou v Hřensku na věž Beckstein, dnešní Pevnost [Stará cesta, II]. Tento výstup je prvním doloženým výstupem na území České republiky. Nicméně první prvovýstup na území, při kterém lezci z Drážďan lezli jen vlastními silami a jako jedinou pomůcku využili lano bylo 1. července 1888 na věž Nonne, která byla dříve lezena s umělými pomůckami (Dieška a Širl, 1989).

První písemné důkazy o lezeckých aktivitách v Adršpašsko-teplických skalách sahají do roku 1923, kdy do tehdejšího Schömbergu (dnes Chełmsko Śląskie v Polsku) dorazilo jedenáct lezců, včetně jedné ženy. Tito lezci byli členy saského klubu K. V. Lössnitz a překvapivě se zde setkali s dalšími čtyřmi lezci rovněž ze Saska, kteří patřili do klubů F. D.

Obrázek 1 - Král, první zdolaná věž v Adršpachu, foto: vlastní, 2024.

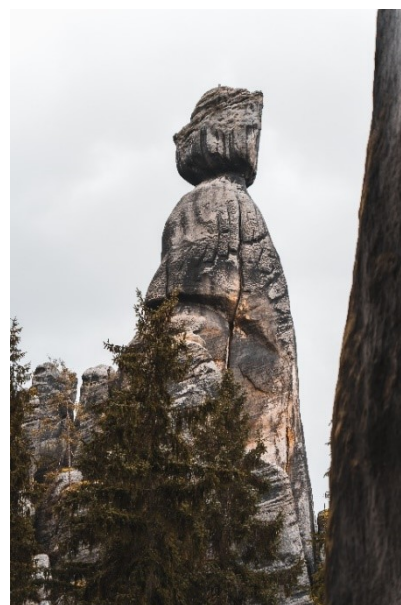
K. R. (Freie Dresdner Kletter-Riege) a K. V. B. 18. (Kletter Vereinigung Bergfreude 1918 Pirna). Následující den se skupina vydala brzy ráno pěšky do Adršpachu. Devět mužů z klubu K. V. Lössnitz mělo konkrétní věž vyhlédnutou již z předchozího roku, kdy Adršpach navštívili na velikonoční svátky roku 1922, ale kvůli sněhové pokrývce bylo v té době lezení nemožné. Prvolezcem skupiny byl Willi Adam, který jako první zatloukl kruh v Adršpašsko-teplických skalách. (Sýkora, 2004). Při výstupu se s Willim vylomil chyt a spadl do lana, ostatní si ho přitáhli k sobě a na druhý pokus cestu vylezl a stanul jako první na vrcholu věže, kterou nazvali Pflingstrum (Svatodušní) podle svátků, během kterých byl výstup proveden. Dnes věž známe pod názvem Král [Stará cesta, V] (Lukavský 2, 1999-2000). Za Willim dnešního Krále zdolalo dalších osm mužů: Max Reichelt, Otto Rülke, Otto Rotheuler, Eugen Uhlig, Otto a Richard Köstnerové, Karl Merkel a Willy Bräuer (Lisák, 2015).

Ve stejný den se pokoušeli o výstup na nedalekou věž Dreifingerturm, dnes Cimbuří [Obnovená, VI] (Lukavský 2, 1999-2000) lezci Johannes Unger a Wilhelm Fiehl z klubu F. D. K. R. nicméně kvůli místu, kde je potřeba tři lezců na stavění, se jim vrcholu nepodařilo dosáhnout. Věž nakonec zdolali až další den tedy 21. května 1923 jinou variantou. Téhož dne se vydali lezci z K. V. Lössnitz na věž Sachsenstein, dnes Saská hlava [Stará cesta, VIIb] (Lukavský, 2000). Prvovýstup prováděl Richard Eichler a dodnes je tato cesta považována za obtížnou. Poslední prvovýstup o svatodušních svátcích byl uskutečněn 22. května 1923 na Panoramaturm, dnes Orel [Stará cesta, V] (Lukavský 2, 1999-2000).

Tento výstup provedli Wilhelm Fiehl (klub F. D. K. R.) a Lothar Wetzel s Georgem Wendtem (klub K. V. B. 18.) (Sýkora, 2004).

V červnu roku 1923 se lezci z klubu K. V. Lössnitz a F. D. K. R. vracejí znovu do Adršpachu 17. června stanou na vrcholu Babiččině lenošky [Pětková, V] (Lukavský, 1999-2000). Druhý den, tedy 18. června 1923 vylezou nejznámější dominantu Adršpašských skal Milence [Stará cesta VI] (Lukavský 2, 1999-2000). Výstup ve střídavém vedení vykonali Wilhelm Fiehl, Otto Dietrich a Otto Rülke, na celou cestu použily pouze jeden kruh.

O den později, 19. června tito tři lezci vylezli na další významnou věž v Adršpachu – Starostovou [Stará cesta,

Obrázek 2 - Starostová, pohled z turistického okruhu, foto: vlastní, 2024.

VIIa] (Lukavský 2, 1999-2000). Celý výstup popsal Fiehl

v saském časopise, pod názvem Dny, na které se nezapomíná (Lisák, 2007). Tento výstup musel být opravdu náročný i nyní, není jednoduché se na vrchol Starostové dostat. Sama jsem tento výstup absolvovala, a především je obtížný poslední úsek spárou na hlavu Starostové. V době, kdy neměli vybavení jako máme dnes, to je opravdu úctyhodný výkon.

27. srpna 1923 udělali prvovýstup na vrchol Tří obrů [Jižní, VIIa] (Lukavský 2, 1999-2000) Erich Naumann a Kurt Franzke (Lisák, 2007).

O necelý rok později, tedy 17. srpna 1924 členové saského klubu Freie Dresner Kletter Riege 11: Wilhelm Fiehl, Erich Neumann, Otto Rülke a Kurt Franzke vylezli na Štěpánskou korunu [Stará cesta, IV] (Lukavský 2, 1999-2000). O den později Otto Rülke a Wilhelm Fiehl udělali prvovýstup na Krakonošovo sedátko [Stará cesta, III] (Lukavský 1, 2000) a další den, tedy 20. srpna 1924 vylezli Wilhelm Fiehl a Erich Naumann na Rukavici [Náhorní, IV] a Kurt Franke s Otto Rülkem na věž Uhlířská [Stará cesta, V] (Lukavský 2, 1999-2000). 22. srpna 1924 Wilhelm Fiehl a Erich Naumann nastoupili do Hlásky a osadili dva kruhy, nicméně cestu kvůli dešti nedolezli (Lisák, 2015). Prvovýstup dlouhou spárou na vrchol Hlásky [Údolní, VIIb] byl dokončen až v roce 1956 (Lisák, 2007).

Roku 1925 začíná historie lezení na protějším Křížovém vrchu. Georg Richter a Rudolf Glatzer ze spolku Bergfreunde 1918 si vybrali Maják [Východní cesta, V] (Lisák, 2012), v té době ho nazvali Waldblössenturm, což v překladu znamená Věž na mýtině. Maják vyčníval a jeho údolní stěna je dobře viditelná i od Zdoňova, takže pravděpodobně lezci směřovali přímo k němu (Lisák, 2001).

5.2 Předválečné období

V roce 1927 nastupuje na scénu drážďanský klub Empor (vzhůru) se svými členy Rudolfem Kadenem a Fritzem Wiessnerem. 7. června 1927 tato německá dvojice zavítala do Teplických skal, kde do této doby nebyla zdolána žádná věž. Lezci si vybrali Skalní korunu, nastoupili na turistické cestě a cestou zatloukli pět kruhů. Výstup na skalní korunu [Stará cesta, VIIc] (Lisák, 2007) je prvním doloženým prvovýstupem v Teplických skalách a dodnes je tato cesta považována za náročnou (Lisák, 2015).

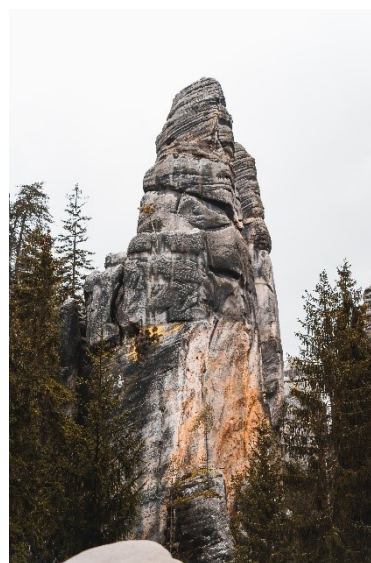

Na konci května roku 1928 se lezci ze Saska opět postarali o velké množství prvovýstupů. 28. května lezci Georg Richter a Max Dietrich z klubu Bergfreundenadel zdolali prvovýstupem věž, kterou pojmenovali podle svého klubu

Obrázek 3 - Skalní koruna – první zdolaná věž v Teplických skalách, foto: vlastní, 2024.

Jehla na Bergfreundenadel. Dnes je tato věž známá pod jménem Napoleon. Další den, tedy 29. května 1928 byla stejnými autory vylezena Želva [Stará cesta, III] (Lukavský 2, 1999-2000). Tentýž den tři Sasové Hans Schlesinger, Helmut Jäpelt a Willi Freigel v odpoledních hodinách nastoupili do Starosty, kterého lezli dva dny. Hans Schlesinger popsal v dopise výstup na Starostu: „Po vydatné obhlídce z náhorního masivu jsme našli vhodný nástup na Starostu. 29. května jsme ze soutěsky pod horním masivem vystoupali na pilíř, kde jsme zatloukli kruh. Dva muži přepadli, třetí po nich přešel na plató. V jeho pravé části protínala další stěnu otevřená spára, tou vzhůru, potom traverz doleva na hranu. Zde byl zatlučen druhý kruh. Přikradl se večer a my museli slanit. Lana jsme nechali pověšená až na pilíř, neboť stavění z přepadu se nám několikrát zřítilo. Příštího dne za svítání jsme se s čerstvými si vrátili ke svému dílu. Dolezli jsme ke druhému kruhu. V údolí i na vyhlídkách se mezitím

shromáždilo nesčetné množství lidí. Nikdo neodcházel, všichni chtěli vidět náš další postup stěnou. Kamarád Willi Feigel mne vystavěl přes převis, zatímco třetí muž, Helmut Jäpelt, převzal jištění. Vystoupal jsem nejméně dvacet metrů rajbuňkem s malými miskami až do místa, kde jsem mohl zatlouci třetí kruh. Zde jsem dobral své spolulezce. Zatloukání kruhu sledovalo celé údolí. Stále víc a víc lidí s napětím přihlíželo, mnoho dalekohledů na nás mířilo. Bylo osmnáct hodin. Po další hodině jsem dosáhl vrcholu. Byl to můj nejkrásnější úspěch, zakrátko byli spolulezci u mne. Kolem nás zavládlo hrobové ticho... stiskli jsme si ruce.“

Obrázek 4 - Starosta, pohled z turistického okruhu, foto: vlastní 2024.

Tento dopis je uveden v knize Vysoká hra (Lisák, 2015, str. 40). Ve stěně byli celkem 17 hodin. Na vrchol této významné

věže se dostali až 30. května 1928 ve večerních hodinách, cestou [Stará cesta, VIIa] (Lukavský 2, 1999-2000) osadili pouze dva kruhy. Další den Georg Richter a Max Dietrich v Adršpachu zdolali věž Polední (Sýkora, 2004) [Stará cesta, IV] (Lukavský 1, 1999-2000).

Na začátku července uskutečnili v Adršpachu další prvovýstupy opět členové klubu Empor. Jejich výkony z této doby jsou zaznamenány v návštěvní knize Adršpašských skal, kde jsou zapsané věže Gespaltener Turm (dnes nejspíš Orlí hnízdo), Hungerburg (tato věž je nyní neznámá) a Wartturm (Lisák, 2015). Věž Wartturm nyní známe pod názvem Koberce. 8. července 1928 jí zdolali Kurt Rost, Rudolf Kaden a Herbert Lubke [Stará cesta, VIIb] (Lukavský 1, 1999-2000).

Doposud záhadný prvovýstup je na Velkého konšela, rovněž na jednu z významných věží v Adršpachu. O tomto výstupu nejsou dochovány téměř žádné písemné informace, důkazem, že tento prvovýstup uskutečnil někdo z klubu Empor, byl typický slaňovací kruh umístěný na vrcholu věže. Dalším důkazem je fotografie z tohoto výstupu, na které je vyfocen Herbert Lubke při přeskoku z Malého konšela na Velkého. Nikde není doplněno jméno fotografa nebo spolulezce. Věž byla zdolána v září 1928 [Přeskokem, 3/VIIa] (Lukavský 2, 1999-2000) Herbertem Lubkem s neznámým spolulezcem. Stejně slaňovací kruhy byly objeveny i v Teplických skalách, konkrétně na Kancovi [Stará cesta, V] a Psovi [Stará cesta, III]

(Lisák, 2007). Tyto věže 17. září 1928 zdolal již zmíněný Herbert Lubke spolu s Walterem Schneiderem. U nástupu obou cest byl vytesán nápis Empor, zajímavostí je, že stejný nápis byl objeven u nástupu cesty [Polární, VIIIa] (Lisák, 2007) na Ledního medvěda. Nedokončený nápis Empor (pouze vytesána písmena EMP) lze spatřit na Ledním medvědovi v náhorní soutěsce na konci slánění. Tyto informace naznačují, že prvovýstup na Ledního medvěda byl vykonán někým z klubu Empor (Sýkora, 2004). Aktuálně jsou v cestě už kruhy čtyři a stejně je tato cesta považována za technicky obtížnou. Odvážní lezci z klubu Empor byli zdatní nejen technicky, ale ani jim nechyběl morál, díky němuž si mohli v roce 1928 v Adršpašsko-teplických skalách vybírat opravdu náročné prvovýstupy, oproti tomu v roce 1929 aktivita ve stavění cest upadla.

5.3 První čeští lezci

Rok 1930 byl počátkem lezení i místních lezců. První doložený výstup adršpašských lezců se uskutečnil 1. června, kdy Otto Fichtner a Anton Rösel po sedmi letech od prvovýstupu vylezli na Babiččinu lenošku [Pětková, V] (Lukavský 1, 1999-2000). Další věží vylezenou Čechy byla Skalní koruna, na kterou 1. května 1934 vylezli členové DAV Liberec. V září navštívili Adršpach Miroslav Jedlička, Josef Janeba (v té době náčelník Klubu alpinistů československých), Václav Hořčíčka a František Zamastil. 6. září 1934 stanuli jako první Češi na Milencích, dále zdolali Krakonošovo sedátko, Štěpánskou korunu a Uhlířskou věž (Lisák, 2015).

V květnu roku 1935 byl českými lezci udělán první prvovýstup v Adršpašsko-teplických skalách. Lezci Josef Janeba, Miroslav Jedlička, Rudolf Otto Bauše a D. Jedličková si pro první český prvovýstup vybrali Džbán [Janebova, VIIa] (Lukavský 1, 1999-2000). Takto prvovýstup popsal Miroslav Jedlička: „*Cílem byl výstup na Džbán. Přitahovala nás tato věž i svojí krásou i tím, že se rýsovala jasná možnost výstupu. Tuto jsme zkoumali již v předcházejícím roce. Skála byla neporušená, přičemž se ukázaly první metry velice lámavými. Janeba vystoupil při prvním pokusu několik metrů a ulomil se mu chyt; proto si při*

Obrázek 5 - Džbán, první prvovýstup v podání českých lezců, foto: vlastní, 2024.

druhém pokusu asi na úrovni nalomeného chytu zarazil kruh, jehož účelem bylo zachytit pád z této lámavé části stěny. Já jsem vystupoval jako druhý až do ucha a odtud jsem jistil Janebu při výstupu na vrchol a pak jsem dobíral nejdříve Jedličkovou a pak Baušeho a v tomto pořadí jsem je odevzdával Janebovi, který byl na vrchole a jistil poslední úsek výstupu. Na vrchol jsem pak šel jako poslední. Tak se pořadí zaujaté při nástupu." Vzpomínka na výstup je napsána v knize Vysoká hra (Lisák, 2015, str. 57).

V červenci roku 1935 byla vylezena i první věž v nedalekých Broumovských stěnách. K prvovýstupu si lezci z KAČ Praha (František Linhart, Josef Pilnáček, V. Klozarová, Z. Čížková a N. Kynčl) zvolili věž Větrnou [Cesta čs alpinistů, V] (*Klub alpinistů československých*, 1935-1963). Ve stejný den, tedy 28. července 1935 František Linhart a N. Kynčl zdolali prvovýstupem Želvu, kterou dnes známe pod názvem Mušle [Náhorní, VI] (Lisák, 2015).

5.4 Období před 2. světovou válkou

Do Adršpachu v září 1935 dorazili lezci z klubu K. W. V. Bergfried (Wilhelm Taubert, Edmund Oehme a Hellmuth Rieger), kteří 10. září 1935 jako pátí zopakovali výstup na Maják. Téhož dne se jim podařil druhý prvovýstup na Křížovém vrchu na Ústeckou věž [Stará cesta, V] (Lisák, 2001).

14. června 1936 začíná historie pískovcového lezení v Supích skalách. Místní Němci z Teplic nad Metují (Alfred Dewerner, Karl Bock a Fritz Bittner) udělali prvovýstup na Biskupa [Stará cesta, VI] (*Historická vrcholová knížka Biskup*, 1963-1996).

5.5 Období 2. světové války

V období před druhou světovou válkou byla vylezena spousta dominantních věží v Adršpašsko-teplických skalách a jeho okolí. Se začátkem druhé světové války aktivita prvovýstupů upadla. Jednalo se především o opakování již udělaných prvovýstupů, např. v roce 1941 tři mladí adršpašští lezci (15-16 let) vylezou na Alpskou věž [Stará cesta, IV] (Lukavský 2, 1999-2000) (Lisák, 2015).

Významným rokem pro místní lezce byl rok 1944, kdy se lezci z Náchoda vydali na kolech na stolovou horu Ostaš. Do Adršpašsko-teplických skal v té době nemohli, jelikož tato oblast byla součástí území třetí říše. I Ostaš ale měla svoje omezení, jelikož hranice vedla přes horu

a byla hlídána vojáky. Lezci mohli být pouze v oblasti Dolního labyrintu. Jako první zdolali věž Budík, nicméně nahoře zjistili, že už tam před nimi byli Němci. Lezci z Náchoda a Police nad Metují udělali v roce 1944 prvovýstupy na většinu významných věží na Ostaši (Sýkora, 2004). Například 19. července 1944 vylezli prvovýstupem Miloslav Jirka, F. Doleček a Z. Jirka na Triglav [Jirkova, VI] nebo 8. října 1944 lezci Vladimír Kršiak, O. Beneš a J. Masopust udělali obtížnou cestu na věž Cikánka [Náchodská, VIIb] (Kadlec, 2016).

Na konci druhé světové války došlo k pozoruhodné události, kdy se na řadě věží v Adršpašsko-teplických skalách (např. Lední medvěd, Milenci) objevili bílé vlajky, které byly na znamení kapitulace rozmístěny místními sudetskými Němci. Do vrcholových knížek se nezapsali, tudíž jména lezců jsou do dnešní doby neznámá (Lisák, 2015). Většina sudetských Němců byla po konci války vyhnána, informace o jejich výkonech nejsou nikde písemně zaznamenány (Lukavský 1, 1999-2000).

5.6 Období po 2. světové válce

Po konci války byly Adršpašsko-teplické skály opět součástí Československa. Lezci měli skály znovu volně přístupné a nepotřebovali povolení, jako tomu bylo za války. V Náchodě a Polici nad Metují byly založeny lezecké oddíly, právě členové náchodského oddílu, Jaroslav „Peprčák“ Löffelman a Vladimír „Šusák“ Samek vylezli v červenci 1947 prvním českým výstupem na Velkého konšela. Lezení jim zabralo dva dny, přenocovali v jeskyňce před přeskokem, na nocování si vytáhli i peřiny (Sýkora, 2004).

Zajímavým způsobem vylezli prvovýstupem Löffelman a Samek Cukrovarský komín v Adršpachu. Lezci omotali lano kolem komínu na jedné straně lana se zavěsil Samek a na druhé straně Löffelman. Druhé lano navázali nad sebe, přesedli do něj, čímž první lano odlehčili, odvázali a opět ho uvázali nad sebe. Tento prvovýstup ze srpna roku 1947 není uveden v průvodci, jelikož k němu byly v 60. letech výhrady. Významný výstup v tomto období byl na věž Elišku [Stará cesta, VIIa], tento prvovýstup udělali Vladimír Škraloupka, Miloslav Jirka a Miroslav Tomek. Na

Obrázek 6 - Cukrovarský komín, pohled z turistického okruhu, foto: vlastní 2024.

známé věži Hrad [Polická, VIIa] stanuli jako první poličtí lezci František Schejbal a Stanislav Čepelka v roce 1948 (Lukavský 2, 1999-2000).

5.7 50. až 60. léta 20. století

V roce 1950 náhodský oddíl udělal nábor nových lezců. V 50. letech se do Adršpachu nedostávali žádné aktuální informace o lezení ze Saska. Lezci si v té době nebyli jisti, zda dělají prvovýstupy na pískovcových skalách správně podle saské tradice, čerpali pouze ze zkušeností starších místních lezců. Snažili se uskutečňovat prvovýstupy co nejčistěji s nejmenším možným počtem skob (Sýkora, 2004).

18. července 1950 stanuli jako první Češi na Ledním medvědovi v Teplických skalách Josef Kobr, Jaroslav Motl a Jiří Hrdlička. O měsíc později začnou lezci objevovat Chrámové stěny. František Polák s Jiřím Walterem udělali v rozmezí týdne tři prvovýstupy na věž Mravenčí

[Přes převis, III, Pavoučí, IV a Písečná, IV] (Lisák, 2007). 23.

Obrázek 7 - pohled na Chrámové stěny z turistického okruhu v Teplických skalách, foto: vlastní, 2024.

června 1951 uskutečnili členové Klubu alpinistů československých prvovýstup na věž Herinek [Oblíbená, III] (Lisák, 2007). Lezci prý na věži objevili kostru ryby zabalenou v papíru, pravděpodobně z oslavy otevření horolezecké chaty, které se konalo 11. – 12. května 1951. Je uvedeno, že věž zdolali v této době doposud neznámí lezci. (Lisák, 2015). Roku 1951 byl založen horolezecký oddíl v Teplicích nad Metují, jehož zakladatelem byl Josef Osoba (Sýkora, 2004).

V první polovině 50. let se lezci zaměřovali více na přelézání cest než na dobývání nových vrcholů. V těchto letech bylo přeženo mnoho německých cest českými lezci, např. teplický Tuleň nebo Lucifer v Broumovských stěnách. Prvním významným prvovýstupem po 2. světové válce byl výstup na Hlásku, o kterou se již pokusil Naumann v roce 1924. Dlouhou údolní spáru s šesti kruhy [Údolní, VIIb] (Lisák, 2007) 5. července 1956 zdolali lezci Oldřich Kopal, Karel Cerman, M. Šimůnek, František Čepelka a Vlastimil Fulka (Lisák, 2015).

Obrázek 8 - údolní spára na věž Hlásku v Teplických skalách, foto: vlastní, 2024.

Další etapa lezení na Křížovém vrchu se začala psát 16. říjnem 1957, kdy byla Rudolfem Zeidlerem a Františkem Čepelkou vylezena v pořadí třetí věž. Lezci udělali první český prvovýstup v této oblasti na

Křížovou věž [Spirálová, V]. Od této doby lezci především z Velkého Poříčí začali aktivně dělat prvovýstupy na Křížovém vrchu. Odvážný prvovýstup předvedl 26. července Antonín Rousek, který pouze s jedním kruhem vylezl na Křížového krále [Jižní hrana, VIIa]. Tento prvovýstup se neobešel bez komplikací, neboť spoleztec ho odmítl následovat. Jelikož měli k dispozici pouze krátké lano, které by na vrchol věže nevystačilo, Rousek zdolal Křížového krále bez jakéhokoliv jištění. Tento sólo výstup se dlouhou dobu utajoval, jelikož v té době nebyla sóla uznávána. Druhý kruh do cesty Rousek přidal o necelý rok později (Lisák, 2001).

Od roku 1960 mohli do Adršpachu znovu zavítat lezci ze Saska, čehož mnozí s radostí lezci využili. V Adršpašsko-teplických skalách je lákaly stovky panenských věží. (Lisák, 2015). Na jaře roku 1960 bylo v Adršpachu saskými lezci vytvořeno mnoho prvovýstupů, např.: [Kalkusova cesta, VIIb] na Krokodýlí stěnu, [Saská cesta, VIIa] na nedalekou Žiznivou, [Visutá spára, VIIb] na Slaninovu věž nebo [Stará cesta, VIIb] na Drážďanskou věž. Významným saským lezcem byl Herbert Richter, který se vyznačoval spárovým ale i stěnovým lezením. 22. září 1960 udělal např. prvovýstup spolu s B. Maidlem

na Papouška [Papouščí spára, VIIc] nebo později v roce 1962 udělal známou cestu [Slunovrat, VIIc] (Lukavský 2, 1999-2000) na Starostu (Lukavský 1, 1999-2000).

Rovněž místní lezci se oproti předchozím letům začali zaměřovat i na doposud nezdolané věže. 23. května 1960 udělal prvovýstup Bohumil Sýkora se svou ženou Ludmilou a Jaroslavem Stránským na Malou Gilotinu [Koutovou spárou, VIIa] (Lukavský 1, 1999-2000). Stavění prvovýstupů odstartovali Karel „Kokša“ Hauschke, Vladimír Bohadlo a Václav Bruckner, především tito lezci v roce 1960 udělali prvovýstupy např. na: Kata [Krausova cesta, VIIc], Matakýt [Klikatá cesta, VIIb], Bojs [Krejčovská cesta, VIIa] nebo Masku [Šťastnou cestou, VIIa] (Lisák, 2015).

60. léta odstartovala masu prvovýstupů v Adršpašsko-teplických skalách, od této doby se jich každý rok udělaly stovky. Za vyzdvihnutí stojí prvovýstup na Kukačky [Rudiho cesta, VIIa] (Lisák, 2007), na věž Pegas [Starou cestou, VIIa], dále na věž Skalní koruna [Královská cesta, VIIc] nebo na Mravenčí horu [Žlutou spárou, VIIb] (Lisák, 2015). Významnými prvovýstupci této doby byli Jaroslav „Piskoř“ Houser, Petr „Maci“ Mocek a Stanislav „Cikán“ Lukavský (autor dvou dílů průvodců Adršpašských skal) (Sýkora, 2004). 9. června 1963 udělal Karel Hauschke spolu s Rudolfem Zeidlerem známou cestu [Letecká, VIIIa] (Lukavský 2, 1999-2000) na Milence. O pár dní později se Karel Hauschke na Milence vrací znovu, tentokrát společně s Václavem Hornychem, kdy připsali další prvovýstup [Dlouhý kout, VIIc] (Lukavský 1, 1999-2000).

Roku 1964 byl založen horolezecký oddíl Tatran Adršpach (ke konci roku název – Jiskra Adršpach), zakladateli byli Václav Bruckner, Jaroslav Douda, Milan Fenik a další. 9. května udělal Karel Hauschke s Jaroslavem Krecbachem druhou cestu [Decháč, VIIIb] na Krále, v časopisu *Turista* byla zmínka o jejich prvovýstupu: *„Někteří objevovali kouzlo pískovcového lezení, jiní aspoň bohaté území lezeckých možností mezi Adršpachem a Božanovským Špičákem u Machova. Ti náročnější tu objevili příležitost k prvovýstupům a novým cestám na některé ze 600 evidovaných věží. Po 41 letech byl Král slezen druhou cestou, kterou v podvečer srazu absolvovali ,dva trhani, kteří nic jiného nedělají, než sedmy', jak kdosi vystihl Jaroslava Krecbacha a Karola Kokšu [Hauschkeho] z Hronova. Novou cestu – taky sedmu - na Večerní dal k lepšímu kominický mistr Fritz Eske z Drážďan.“*

Zmínka je uvedena v knize Vysoká hra (Lisák, 2015, str. 164). Další rok, 9. května 1965 udělá Karel Hauschke spolu s Antonínem Srbem asi svůj nejkrásnější prvovýstup na Tyroláky [Cesta mořských vlků, VIIb] (Lukavský 1, 1999-2000).

27. června 1966 stanou jako první na věži Koráb v Teplických skalách, lezci Jaroslav Krecbach a Antonín Srb. Jednalo se o extrémně fyzicky náročnou cestu [Bojogénes, VIIIb]. Stejně jako v roce 1966 bylo roku 1967 uděláno velké množství prvovýstupů např. výstup [Zámecké schody, VIIb] na věž Zámek v Adršpachu nebo po hraně Štěpánské koruny [Údolní hrana, VIIb] (Lisák, 2015).

Zajímavá událost se stala v roce 1968, kdy se na protest proti okupaci rozhodl výborný lezec z Broumova František Jaroš držet hladovku na Milencích. 21. srpna 1968 byl v Praze, ze které se vrátil velmi rozhořčený a 28. srpna vylezl na Milence, kde přetrval v kuse celých pět dní až do 2. září 1968. S okupací a věží Milenci je spojena ještě jedna událost, která se stala o rok později, tedy 21. srpna 1969, kdy se na Milencích objevil nápis „21. srpen FÚJ“, který byl namalován lezci z Náchoda, Jaroslavem Příbylem a Janem „Jenym“ Farkašem. Oba byli zatčeni a drženi na stanici VB. Policisté potom aktivně sháněli někoho, kdo nápis zamaže, František Jaroš v rozhovoru pro Montanu uvedl, že oslovení lezci policistům odpovídali stylem: „*Jste blázni? Na Milence? Tam já nikdy nevylezu, to je o život...*“ Nápis na Milencích vydržel pár dní, než policisté pod výhružkou vyhození ze školy našli nejmenovaného studenta, který nápis zamazal (Mitáč, 2018).

5.8 70. až 80. léta 20. století

Sedmdesátá léta začala smutnou událostí – tragickou smrtí Jaroslava Krecbacha, autora spousty prvovýstupů v Adršpachu, který zahynul spolu s dalšími 13 členy československé horolezecké expedice v Jižní Americe. 31. května 1970 se jim stala osudnou lavina spuštěná při zemětřesení v pohoří Cordillera Blanca v Peru. V 70. letech pokračovala aktivita lezců

Obrázek 9 - Hrana na Štěpánskou korunu, foto: vlastní, 2024.

v prvovýstupech, např.: na Radnici [Boží soud, VIIIb], Jitřenku [Moře chytů, VIIIc], Vodníka [Tiché volání, VIIIb] nebo na Baldachýn [Cesta k slunci, VIIIb] (Lisák, 2015). V roce 1972 si brousilo zuby více lezců na lákavou variantu na věž Jardy Berana v cestě Bič [VIIb]. Nakonec se do cesty vrhli 6. srpna 1972 lezci Miroslav Šmíd a Ladislav Šolc. Nástup byl cestou Bič, sokolíkem přes 3 kruhy, pak Šolc dolezl pod převis a spárou pokračoval dál přes velký převis, kde zatloukl další kruh. Na vrchol dolezl Miroslav Šmíd po hladké stěně. Variantě dali název Prásknutí bičem. Polemizovali nad klasifikací obtížnosti, kterou cestě dají. V té době byla nejvyšší obtížnost VIIc. Tvrdili, že nejsou tak zdatní, aby vylezli nejtěžší možnou obtížnost, i přes to, že pro ně byla cesta náročná. Nakonec cestu ohodnotili za VIIb, dnes má tato cesta obtížnost VIIIb (Šmíd, Suchánek a Horných, 2008).

Obrázek 10 - cesta "Prásknutí bičem" VIIIb na věž Jardy Berana v Teplických skalách, foto: vlastní, 2024.

Od druhé poloviny 70. let se v Adršpašsko-teplických skalách vyskytuje menší množství lezců, rovněž bylo uděláno i menší množství prvovýstupů, např.: na Drážďanskou věž [Spanilá jízda, VIIIb], Ramonu [Soumrak bohů, VIIIb], Rybáře [Haleluja, VIIa] a na jižní část Chrámových stěn [Kalamárka, VIIIb]. 18. prosince 1977 zemřel lezec Karel Šmíd, strýc Miroslava Šmída, který byl autorem prvních lezeckých průvodců Adršpašsko-teplických skal. Bohužel se Karel Šmíd nedožil vydání posledního dílu třísvazkové řady horolezeckých průvodců – *Pískovcové skály v Čechách – východní Čechy*, tento průvodce popisuje 1 283 věží spolu s 2 515 cestami (Lisák, 2015).

V roce 1979 prvovýstupů opět přibývalo, Jaroslav Houser, Miloš Nosek a Stanislav Lukavský udělali v Teplických skalách obtížnou cestu [Přes Mísu, IXa] na věž Dekl, ve stejném složení doplnění navíc Petrem Skalkou udělali další prvovýstup na Kance [Nucený úsek, VIIa]. Poliští lezci stanuli 3. září 1979 jako první na věži Feťácká [Marihuana, VIIc] o tři dny později přidali další prvovýstup [Hašiš, VIIIb]. Názvy dalších cest se držely ve stejném

duchu, v roce 1987 byla udělána cesta Heroin [VIIIc] a v roce 1990 LSD [VIIIc] (Lisák, 2015).

V 80. letech přišla další vlna těžkých prvovýstupů, nejvýkonnějšími lezci této doby byli Stanislav Lukavský a Petr Mocek. Hned 10. května 1980 byl udělán první prvovýstup v obtížnosti IXc v Teplických skalách. Do známé cesty Notre Dame na Chrámových stěnách se pustili lezci Andrej Belica, Igor Koller a Aleš Stránský. Až v roce 1980 byl poprvé vylezen Cukrovarský komín podle pravidel pískovcového lezení [Kampaňová, VIIa]. Roku 1981 byli udělány prvovýstupy na věže: Prísaha [Postržižiny, IXa], Chrámové stěny [Victoria, VIIIb], Pluto [Periferní vidění, VIIIb], Koráb [Krakatit, VIIIc] nebo na Beranovy věže [Arnoldka, IXa], což byla první cesta na Křížovém vrchu obtížnosti vyšší než IX (Lisák, 2015).

24. -27. září 1981 se konal první ročník Festivalu horolezeckých filmů v Teplicích nad Metují a Adršpachu, jehož zakladatelem byl polický rodák Miroslav Šmíd. Od roku 1981 začal stavět cesty Tomáš Čada, jeho první cestou byl Obraz pekla [VIIIa] na Družku. V roce 1982 udělal s Lubošem Benešem těžkou cestu [Gravitační komplexy, IXc] na Papriku v Teplických skalách (Sýkora, 2004).

12. června 1982 stanovil doposud nepřekonatelný rekord Tomáš Myslivec, který ve svých dvanácti letech udělal prvovýstup na Křížového krále [Bokovcova, VIIIb]. Další rekord, tentokrát v počtu kruhů byl stanoven na Chrámových stěnách v Teplických skalách [Stěna železy zdobená, IXa], do této cesty natloukli Stanislav

Lukavský a Miloš Nosek celkem sedm kruhů. Další prvovýstup s ještě vyšším počtem kruhů (osm) udělali Tomáš Čada, Bohumír Macha a Aleš Skalák na adršpašskou Čapku [Crazy projekt, IXb], v té době se jednalo o nejobtížnější cestu v Adršpachu (Lisák, 2015).

V 80. letech se začalo aktivně lézt na Křížovém vrchu. O prvovýstupy se postarali především Tomáš Čada, Petr „Pete“ Blahna a Bohumír „Bobík“ Mach. Například v roce 1983 byl udělán prvovýstup na věž Rokoko [Taekwondo, VIIIc] nebo další obtížný prvovýstup na věž

Obrázek 11 - Věž Paprika v Teplických skalách, foto: vlastní, 2024.

První [Dlouhé námluvy, IXb]. V roce 1984 byla posunuta hranice obtížnosti na Křížovém vrchu, kdy v jednom dni dokončili Tomáš Čada spolu s Bohumírem Machem dva prvovýstupy na Leopoldovu věž [Aerobik, IXc a Videodisk, IXc]. V porovnání s Adršpašsko-teplickými skalami se při prvovýstupech na Křížovém vrchu mnohem více prosadily ženy, většinou partnerky lezců. Hana Maixnerová – Rousková, Hana Myslivcová a Helena Hanušová, ženy, které se účastnily stavby nových cest nebo se se svými spolulezci střídaly ve vedení při tvorbě prvovýstupů (Lisák, 2001).

28. srpna 1983 byl v podání Karla Šimka skočen první přeskok s obtížností 4. Jednalo se o dnes velmi známý přeskok z Herinka do stěny Polárního trůnu [Hobiš-hop, 4, IV] (Lisák, 2007). Druhá polovina 80. let pokračovala masivním děláním prvovýstupů. Tomáš Myslivec a Leopold Páleníček udělali 15. června 1986 prvovýstup na Strážce [Cesta mustangů, IXa] (Lisák, 2015). Zajímavá událost se stala v Teplických skalách, kdy neznámý autor vytloukl čtyři kruhy na Homoli a ani po nich nezadělal díry (Boháček 0, 1988). Další podobná událost se stala v Adršpachu v rozdělané cestě na Orla. Autorovi prvovýstupu, Vladimírovi Kadlčíkovi chyběla pouze dvě poslední tempa k doděláním cesty. Nicméně když se vrátil k věži, kruh, který byl dokonce označen smyčkou zmizel. Stejně jako v předchozím případě nebyla zadělaná díra. Doposud se nepodařilo odhalit autora, který z neznámých důvodů v cestách kruhy vytloukl. Zrušení cest si mohla dovolit pouze vrcholová komise, a to v případech, kdy nebyl prvovýstup udělán podle pravidel pískovcového lezení (Boháček 1, 1988).

Další zajímavou událostí byl prvovýstup z července 1988 v podání výborného saského lezce Christiana Güntera na Velkého Konšela. Cestu popsal takto: *Spárou a východní hranou přes 12 kruhů na vrchol, klasifikace Xc*. Po pár dnech byla cesta po rozhodnutí vrcholové komise zrušena, z důvodů porušení pravidel pískovcového lezení. Na hraně dlouhé 32 m bylo zatlučeno 9 kruhů, například mezi druhým a třetím kruhem byla mezera pouze 2,5 m, bylo zjištěno 6 míst, kde došlo k umělé úpravě skály. Christian Günter měl v té době zákaz tvoření prvovýstupů v Sasku po dobu deseti let, takže to nebyl jeho první nečistý prvovýstup na pískovcových skalách (Hornych, 1989).

Během 80. let bylo pouze v Adršpachu vylezeno více jak 1 200 cest, v roce 1983 bylo uděláno 145 prvovýstupů a z toho bylo 25 vysoké obtížnosti. Postupně přibýval počet

těžkých cest. Roku 1988 bylo vylezeno 138 cest a z toho 39 těžkých. V roce 1989 bylo uděláno 91 cest, nicméně z toho bylo 16 cest obtížnosti IX, například na věž Titan [Nábližka, IXa] (Lukavský 1, 1999-2000). 80. léta přinesla spoustu nových prvovýstupů nejen v Adršpachu, ale i v celé oblasti Polické vrchoviny (Sýkora, 2004).

5.9 Od roku 1989 do současnosti

V roce 1990 vznikl Český horolezecký svaz (ČHS), který navazoval na svazy z let minulých (*Český horolezecký svaz*, ©2024). Jeho vznik byl jednou z dalších změn, které se na počátku 90. let v lezeckém sportu udály (Sýkora, 2004). Od roku 1990 do dnešní doby lezci kladou důraz především na co nejobtížnější cesty, v některých případech dokonce balancují na hraně pravidel pískovcového lezení. Příkladem těžkých prvovýstupů z počátku 90. let je cesta od Lubomíra Beneše na věž Rokoko [Vítejte v Absudistánu, Xa], známá cesta [Tsunami, Xb] na Chrámové stěny v Teplických skalách (Lisák, 2007) nebo prvovýstup z roku 1991 na věž Klášter v Adršpachu [Kateolalochness, Xa] v podání Ondřeje Krecbacha a A. Morávka (Lukavský 1, 1999-2000).

5. srpna 1992 byla udělána jedna z dalších cest na Milence [Erotická masáž, Xa] a přibývali další obtížné prvovýstupy (Lukavský 2, 1999-2000). V 90. letech se začaly v Teplických skalách lézt ve větší míře prvovýstupy v hladkých stěnách, především mezi Martinskými stěnami a věží Feťácká. Příkladem je cesta z roku 1999 [Bod zlomu, Xc] na Martinskou věž, jejímiž byli autory cesty Jiří Malík a Pavel Hrubý. Lezec Pavel „Alberto“ Hrubý je jeden z výborných místních lezců z Teplic nad Metují, který má na kontě 12 prvovýstupů nejčastěji v přímých stěnách (Sýkora, 2004). Důkazem o jeho talentu jsou další cesty, které v roce 1999 postavil ve spolupráci s Jiřím Malíkem – věž Měsíční [Odvrácená strana měsíce, Xb], věž Diplodokus [Gumová panenka, IXc] a Horní stěny [Modrá krev, IXc] (Lisák, 2007).

Stejně jako v Adršpaško-teplických skalách docházelo se v bouřlivých 90. letech rodily obtížnější prvovýstupy i na nedalekém Křížovém vrchu. Příkladem je Gotická linie [Xa] na Rokoko v podání Pavla Hrubého a Tomáše Čady. Mezi další aktivní lezce na Křížovém vrchu patří Stanislav Lukavský, Petr Blahna a Petr Mocek, který se na Křížovém vrchu postaral o velké množství prvovýstupů různých obtížností. Jeho nejtěžší cesty jsou Jiráskův Hronov [IXa] na Hronovské věže z roku 1992 a Lékárnické váhy [IXa] na Beranovy věže z roku 1994 (Lisák, 2001).

Ve 21. století se lezci částečně přestali zaměřovat na zdolávání panenských věží. Nové cesty, které dělali začaly být mnohem více obtížné. Některé prvovýstupy ani nebyly v souladu s pravidly pískovcového lezení (Lukavský 1, 1999-2000).

Zajímavá událost se stala v roce 2018 v Adršpachu, kdy byl oprášen protisovětský protest z roku 1969. Neznámý autor napsal na Milence nápis – „21. srpen FÚJ“, který se na věži objevil v roce 1969, rok po začátku okupace Československa. Ochránáři přírody s nápisem nesouhlasili, podle jejich názoru by měla příroda zůstat čistá a tento čin považovali za vandalismus. Oproti tomu lezcům nápis nevadil a brali ho spíš jako vzpomínku na výročí 50 let od okupace (Špreňar, 2018).

15. dubna 2019 nabyla platnosti veřejná vyhláška Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky, která upravuje provozování lezení na území národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály v CHKO Broumovsko. Vyhláška uděluje souhlas s vyznačením přístupových cest a vyhrazením míst pro horolezeckou činnost v souladu se zákonem o ochraně přírody a krajiny. Lezení je povoleno pouze ve vyhrazených sektorech, a to s časovým omezením. Od 1. 5. do 31. 12. mohou lezci provádět lezeckou činnost v sektorech: Čapí hřeben, Bišík, Bašta, Kamenec, Amfiteátr, Vstupní rokle (Teplické skály) a Vstupní obvod, Město, Království, Ostrov, Milenecká hora (Adršpašské skály). A od 1.7. do 31.12. je povoleno lézt v sektorech: Skalní a Chrámové náměstí, Bariéra, Na výsluní, Kaňon, Skalní ostrov, Kamenec, Teplické údolí, Vstupní rokle, Amfiteátr, Trojmezí, Záboř, Bišík, Mádrovo pole, Centrální část, Stráně, Biskupský hřeben (Teplické skály) a Podhradí, Himaláj, Království, Panoptikum, Jezerka, Za pískovnou, Rokle nad Spáleným Mlýnem (Adršpašské skály) (*Veřejná vyhláška: agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2019*)

Vyhláška byla stanovena z více důvodů. Jedním z nich byli hnízdiště zvláště chráněných druhů ptáků, jako jsou sokol stěhovavý a výr velký. Ochrana těchto druhů a stanovišť je zajištěna územním a časovým omezením horolezecké činnosti, a to zejména během období hnízdění. Dalším důvodem je ochrana biodiverzity a jedinečných pískovcových útvarů, kdy poškození skal lezci má estetický charakter. Dochází k zbarvení míst v oblasti chytů a stupů odřením skály. Na některých věžích se tvoří zářezy od lana (např. Džbán) nebo se na skalách vyskytují vyšlapané stupy (např. Starosta). Důvodem k vydání tohoto opatření

byla žádost Českého horolezeckého svazu a zároveň snaha o ochranu přírodních hodnot území národní přírodní rezervace, která je součástí Chráněné krajinné oblasti Broumovsko a zahrnuje unikátní geomorfologické útvary. Tato vyhláška platí do 31. prosince 2029 (*Veřejná vyhláška: agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2019*)

20. května 2023 se konal významný výstup na Krále v Adršpachu. Na tento den připadalo výročí rovných 100 let od prvního doloženého prvovýstupu v Adršpašsko-teplických skalách. Organizátoři museli vyjednat výjimku pro lezení, jelikož je v tomto datu v oblasti, kde je věž Král zakázaná lezecká činnost. Navzdory obtížím nakonec CHKO Broumovsko povolilo lezení na Krále pro skupinu o maximálním počtu 15 členů. Organizátoři vybrali zástupce z Čech a Německa a ti stejně jako před 100 lety vyrazili pěšky z polské vesnice Chełmsko Śląskie. Každý z účastníků měl svou roli při výstupu, přičemž pořadí lezců symbolizovalo vývoj lezení v Adršpachu, kde čeští lezci stavěli na dědictví německých prvovýstupců a pískovcového lezení přeneseného ze Saska (Mitáč, 2023).

6 Významné osobnosti

V historii Adršpašsko-teplických skal sehráli klíčovou roli především konkrétní lezci svou odvahou a inovativními přístupy k pískovcovému lezení. Někteří z těchto lezců se stali ikonami své doby. Jejich práce a vášeň pro lezení vytvořily pevný základ pro budoucí rozvoj pískovcového lezení a jejich příběhy jsou dodnes inspirací nastupujících generací (Sýkora, 2004).

6.1 Herbert Richter

Herbert Richter se narodil v roce 1935 v Míšni nad Labem, celý život byl geofyzikem. Lezení propadl v roce 1949 v Sasku, nejraději měl rajbasy a stěnové lezení, vyhýbal se širokým spárám (Procházka, 2018). Dělal prvovýstupy, které byly založené na zlepšování lezeckého stylu, jeho cesty jsou bez stavění, často s využíváním plné délky lana a bez dobírání se v každém kruhu (Dieška a Šírl, 1989).

O Adršpachu se poprvé dozvěděl ve výroční ročence Saského horolezeckého svazu SBB z roku 1936 a pak v roce 1950 z vyprávění od staršího Saského lezce, který Adršpach navštívil mezi válkami. V 50. letech nebylo jednoduché se do Adršpachu na území ČSR z NDR dostat, bylo potřeba vízum. Herbert Richter trpělivě čekal na udělení víza, ale když mu dlouhou dobu rozhodnutí o povolení nepřišlo, tak se v roce 1956 rozhodl nasednout na kolo a vyrazit na dvoudenní cestu do Berlína na konzulát. Jelikož v ČSR neměl přímé příbuzné, tak se víza dočkal až po čtyřech letech čekání (Procházka, 2018).

Adršpach poprvé navštívil v roce 1960 s přáteli. Velikou oporou mu v Adršpachu byli místní lezci, kteří mu pomáhali nejen překonat slovní bariéru, ale ukázali mu věže a cesty k nim. V roce 1960 udělal v Adršpachu spolu s B. Maidlem prvovýstup na Papouška [Papouščí spára, VIIc] a na Netopýra [Upíří, VIIa] (Lukavský 1, 1999-2000). Do Adršpašsko-

Obrázek 12 - Herbert Richter při prvovýstupu na Chrámové stěny "Muší cesta" VIIIa, foto: archiv S. Mitáč, 1962.

teplických skal se vrátil i v příštích dvou letech, v roce 1961 udělal prvovýstup na Amor [Údolní, VIIa] a Skříň [Stará cesta, VIIIa] (Sýkora, 2004).

V Adršpašsko-teplických skalách prováděl prvovýstupy ještě v roce 1962, kdy se i rozhodl, že přenechá dobývání panenských věží místním lezcům a vrátil se do Saska. K jeho dalším významným prvovýstupům z roku 1962 patří: cesta Slunovrat [VIIc] na Starostu, Stará cesta [VIIa] na Velrybu, Muší cesta [VIIIa] na Chrámové stěny nebo Převislá [VIIIa] na Věž přátelství. V roce 1980 byl pozván na nultý ročník horolezeckého filmového festivalu v Teplicích nad Metují, kde vznikl rozhovor se zakladatelem festivalu Miroslavem Šmídem (Procházka, 2018).

6.2 Karel „Kokša“ Hauschke

Karel Hauschke se narodil v roce 1940 v Německé Čermné. Byl původním obyvatelem Kladska, které bylo zabráno Pruskem a od roku 1945 přidělené Polsku, jeho matka i s ním ilegálně přešli do Čech, nastoupil do první třídy s neznalostí češtiny. Jazykovou bariéru brzy překonal a našel si se svojí veselou a kamarádskou povahou spoustu přátel (Sýkora, 2004).

Jeho opravdové lezení začalo v roce 1959, kdy ho kamarádi navázali pod Skalní korunou [Stará cesta, VIIc]. Karel Hauschke popsal svůj první lezecký výstup v rozhovoru pro Montanu se Stanislavem Mitáčem: „A já vylezl k druhému kruhu. Nikdy předtím jsem u kruhu nebyl, tak jsem vůbec nevěděl, co to je a co se tam má dělat. (směje se) „Tak kluci, kdo jde nahoru, abychom mohli lízt dál?“ volám na ně. Jenže všichni měli plný kalhoty strachu a nikomu se za mnou nechtělo. Ted' si to představ – sedíš tam u kruhu a nikdy jsi neslaňoval. Tak se musíš vybalit ze smyčky, omotat si to a poprvé si do toho sednout. Hohohó!“ Rozhovor je uvedený na eMontaně (Mitáč, 2020). O týden později vylezl na Starostovou a tímto výstupem lezení propadl. Jeho první prvovýstup

Obrázek 13 - Karel Hauschke a Antonín Srb v Cestě mořských vlků na Tyroláky, foto: archiv K. Hauschke, 1965.

udělal s Václavem Brucknerem v roce 1960 na Kata [Krvavá, VIIc]. Tím začala jeho šestiletá éra těžkých prvovýstupů (Mitáč, 2020).

Karel Hauschke se po roce lezení stal nejlepším místním lezcem, většinu svých dnů trávil ve skalách a přespával v místní kovárně. V roce 1960 objevil novou oblast, Himálaj spolu s Václavem Brucknerem a Františkem Jenkou, v této oblasti stanul jako první na vrcholech 15 nových věží (Sýkora, 2004). Od roku 1963 si vybíral exponované a krásné cesty, které jsou dodnes obtížné, přičemž všechny jeho cesty lezl většinou bos, maximálně v hádinkách. Za vyzdvihnutí stojí: Letecká [VIIIa] na Milence z roku 1963, Čarovná stěna [VIIIa] na Kokšovu (Mitáč, 2020), z roku 1964 [Mindrák, VIIIa] na Harfu (Lukavský 1, 1999-2000), Decháč [VIIIc] na Krále, Hrana pádů [VIIIa] na Gilotinum nebo Hubařská stezka [VIIIb] na Zub (Lukavský 2, 1999-2000). Za dobu šesti let udělal 80 prvovýstupů, především v Adršpachu, většina z nich má obtížnost VII a výš. Žádnou z cest neudělal v rozporu s pískovcovými pravidly a dal pískovcovému lezení v Adršpaško-teplických skalách nový rozměr. Díky jeho prvovýstupům se zvýšila výkonnost lezců. Karel Hauschke z rekreačního lezení udělal sportovní činnost a dodnes je inspirací pro spoustu lezců (Sýkora, 2004).

9. května 1965 udělal spolu s Antonínem Srbem svůj poslední prvovýstup na Tyroláky [Cesta mořských vlků, VIIb] (Lukavský 1, 1999-2000) a poté odjel za svou matkou do Německa. S německým lezcem Peterem Haagem začal lézt ve vysokých horách, vylezli spolu severní stěnu Matterhornu (4 478 m. n. m.) nebo severovýchodní stěnu Lenzspitze (4 294 m. n. m.). Po lezení se zaměřil na lodě, první si koupil v roce 1966, později začal spolu se svojí ženou Libunou, která rovněž lezla a poznali se v Adršpachu, sloužit na velké německé lodi. Tím propadl oceánům, v Německu si na zahradě postavil vlastní 15metrovou plachetnici, se kterou přeplul i Atlantik. Narodili se jim dvě děti, které s nimi na lodi vyrostly. Na mořích a oceánech byl přes 30 let, poté se vrátil zpět do Čech, kde žije dodnes (Mitáč, 2020).

6.3 Stanislav „Cikán“ Lukavský

Stanislav Lukavský se narodil v roce 1946 v Praze, poprvé do skal v Českém ráji vyrazil se spolužáky na střední škole v roce 1963. Lezli lehké věžičky bez lana, jelikož se kromě lezení věnoval rychlostní kanoistice, byl v dobré fyzické kondici. V roce 1964 a 1965 začal aktivně lézt především na Suchých skalách, Prachově a Příhrazech. V srpnu roku 1965 musel

nastoupit na vojnu, po dvou letech se vrátil domů a o rok později v roce 1968 poprvé zavítal do Adršpašsko-teplických skal. Jeho první vylezenou věží byla Polická [VIIa] na Hrad (Lukavský 2, 1999-2000). 16. srpna 1969 udělal svůj první prvovýstup spolu s Jaroslavem Houserem na Pegase [Bílé myšky, VIIIa!] (Lukavský 2, 1999-2000). Při prvovýstupu na Prince [Kvedlovačka, VIIb] (Lukavský 2, 1999-2000) se poprvé setkal s Petrem Mockem, se kterým po dobu 35 let dělal v Adršpašsko-teplických skalách prvovýstupy. Skvěle se spolu doplňovali, Stanislav Lukavský byl výborný ve spárách jakékoliv šířky a Petr Mocek měl cit pro tření a byl výborný ve stěnách (Sýkora, 2004). Lezecký tandem se postaral o prvovýstupy např. na Ikara [Puňk, VIIIc] nebo [Stařecký vzdech, IXa] na Patriarchu (Lukavský 1, 1999-2000).

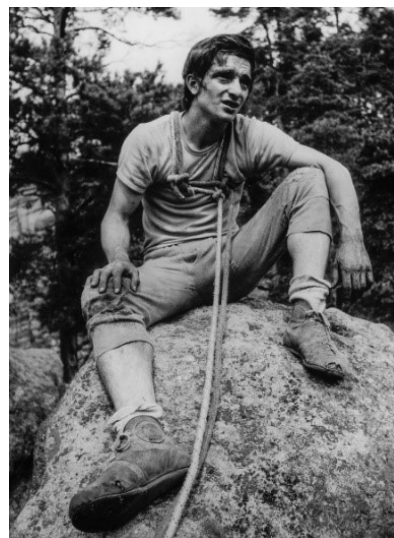
V zimě roku 1969 vyjel poprvé do Dolomit a od této doby propadl i vysokým horám. Každý druhý týden byl v Tatrách a lezl, v roce 1971 byl dokonce zařazen do reprezentačního družstva a odjel s ním na Kavkaz. Spolu s Václavem Širlem obdrželi „Výstup roku“ za výstup severní stěnou na Aiguille de Triolet ve Francii. Z politických důvodů byl roku 1973 z reprezentačního klubu vyloučen a mohl navštěvovat pouze Tatry. S nimi roku 1985 skončil a začal se plně věnovat pískovcovému lezení (Sýkora, 2004).

Stanislav Lukavský byl především vynikající spárař. Jeho spáry jsou dodnes vyhledávány dobrými lezci, i přesto že některé jsou nebezpečné. Proto i klasifikace mnoha jeho cest je doplněna vykřičníkem (Sýkora, 2004). K jeho nejznámějším spárovým cestám patří: Tortura [VIIIa!] na Karlíka, Sen čumilů [IXa!] na Cherubína, Smetana [IXa] na Cukrovarský komín (Lukavský 2, 1999-2000), Pamětní [VIIc] na Karlíkovu věž, Šupinky pro štěstí [IXa] na Rybu nebo Berušky [VIIIc!] na Brusinku (Lukavský 1, 1999-2000).

6.4 Jaroslav „Piskoř“ Houser

Jaroslav Houser se narodil v roce 1949 v Trutnově. Po návštěvě Českého ráje se rozhodl, že chce být lezcem a v roce 1966 vyrazil poprvé sám do skal. Vylezl na první věž, která mu přišla lezitelná, byla to věž těsně za pokladnou v Adršpašských skalách, Delfín [Stará cesta, III] (Lukavský 1, 1999-2000). První rok lezl sám, bez jištění, měl pouze šestimetrové konopné lano, po kterém slezl dolů (Sýkora, 2004). Pak si ho všiml Miloš Kopecký a začal lézt s náhodskými lezci, tentokrát už s jištěním, což mu připadalo mnohem snadnější než sólování, které dělal do té doby. Jaroslav Houser lezení doslova propadl, přelezl těžké

cesty od Herberta Richtera a Karla Hauschkeho (Papouščí spára, VIIb na Papouška, Hrana pádů, VIIa na Gilotinu, Slunovrat, VIIc na Starostu, Údolní, VIIIb na Hlásku). Při výstupu spárou na Hlásku si zapomněl boty, takže celou cestu zdolal bos, což je opravdu úctyhodný výkon (Mitáč, 2022).

Obrázek 14 - Jaroslav Houser, 70. léta, foto: Karel Vlček.

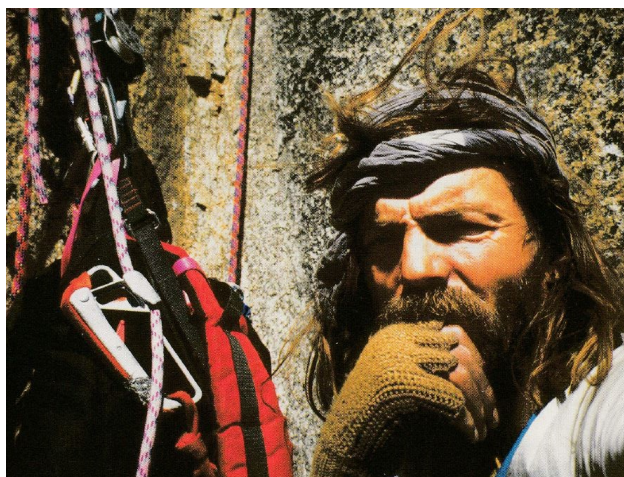
Jakmile dorazil k panenské věži, začal na ní vymýšlet prvovýstup, stavěl cesty různé obtížnosti. Nechtěl, aby po něm ve skalách zůstávaly stopy, takže dával kruh až v místě, kdy to bylo opravdu nezbytné nebo mu dokonce už došlo lano (Mitáč, 2022). K jeho nejtěžším cestám patří: Postřižiny [IXa] na Přísahu, Bílé myšky [VIIIa!] na Pegase (Lukavský 2, 1999-2000), Přes mísu [IXa] na Dekl a Poldovu pětku [VIIIc] na Kastelána v Teplických skalách (Lisák, 2007).

Od roku 1971 začal pracovat v nemocnici poblíž Labských pískovců, kde si zapsal také mnoho prvovýstupů. Neměl to ani daleko do Saska, kde získal respekt i od německých lezců. Po roce 1981 se usadil v Hronově a začal objevovat nové doposud nevyλεzené věže, především v Broumovských stěnách, na okrajích Teplických skal a Supích skal. Jaroslav Houser má na kontě více než 1 900 prvovýstupů (Sýkora, 2004).

6.5 Miroslav Šmíd

Miroslav Šmíd, narozen roku 1952 v Polici nad Metují. Během základní školy začal chodit do lyžařského oddílu, kde získal celoživotní lásku ke sportu. Se svými kamarády navštěvovali jak Adršpašsko-teplické skály, tak i od Police nad Metují nedalekou stolovou horu Ostaš (Šmíd, Suchánek a Hornych, 2008). Šmídův zájem o lezení stále rostl a v roce 1967 začal s dalšími třemi lezci z Police nad Metují, Jaroslavem Stejskalem, Tomášem Grossem a Milošem Noskem skutečně lézt. Jeho cílem nebylo na pískovci vylézt ty nejtěžší cesty, na lezení měl především rád psychický stav, do kterého se díky výkonu dostal (Sýkora, 2004).

Nastoupil na lesnickou školu do Trutnova a poté na Vysoké škole zemědělské v Praze vystudoval ekologii (Šlégr, ©2024). Lásku k přírodě a k lezení zdědil od svého otce a jeho dvou bratrů, jeden z nich Karel Šmíd je autorem horolezeckého průvodce pro Východní Čechy. I přesto, že jeho otec, Miroslav, byl rovněž lezcem, a dokonce svého syna Míru do skal jako malého bral, tak mu lezení zakazoval. Nakonec si Míra lezení vybojoval, a dokonce spolu s otcem

Obrázek 15 - bivak pod vrcholem Lost Arrow, Yosemite, poslední fotografie Miroslava Šmída, foto: Miroslav Šmíd, 1993.

vylezl na svůj první vrchol, Zimbaspitze (2 645 m) v Rakousku. Jeho prvním pořádným prvovýstupem v Adršpašsko-teplických skalách bylo roku 1972 Prásknutí bičem [VIIIb] na Věž Jarý Berana (Šmíd, Suchánek a Horných, 2008).

Později se začal věnovat horolezectví ve vysokých horách, na kontě má velké množství výstupů i prvovýstupů, např. v roce 1978 zdolal po 32 dnech v nepříznivých podmínkách švýcarskou horu Eiger (3 970 m), ve stejném roce se dostal do USA, kde poprvé zavítal do Yosemitekého národního parku ke skalní stěně El Capitan, zde vylezl sólo cestu Dihedral wall, při které musel překonat více jak 1000 výškových metrů, lezení mu trvalo 8 dní. Propadl sólo lezení. Tvrdil, že raději přebere veškerou zodpovědnost sám na sebe. K dalším jeho sólo výstupům patří: sólo prvovýstup na gruzínskou horu Ulu Tau (4 207 m), západní stěnou Ama Dablam v Nepálu (6 812 m) nebo na nejvyšší horu severní Ameriky Mount McKinley (6 190 m). V roce 1987 byl účastníkem expedice na Mount Everest (8 849 m), nicméně jejich expedice skončila ve výšce 8 300 m. Zjistil, že expedice tohoto typu ho vůbec nelákají (Šmíd, Suchánek a Horných, 2008).

Miroslav Šmíd nebyl jen horolezec, byl průkopníkem paraglidingu, cestovatel, fotograf, filmař a publicista. O svých cestách do zahraničí a lezeckých výstupech promítal diapozitivy a vyprávěl na různých besedách. V roce 1981 stál u zrodu Festivalu horolezeckých filmů v Teplicích nad Metují, jehož byl i další roky hlavním organizátorem (Šlégr, ©2024).

Miroslav Šmíd nerozuměl smyslu závodního lezení, které vzniklo v roce 1960 v Sovětském svazu, vyjádřil se k tomu v časopisu Bulletin: „*Mně osobně to bylo cizí. Ukazovat někomu, že je někdo lepší, provozovat divadlo před diváky, být omezen ve svém rozletu rozhodčími..., ale málo platné, nový druh horolezecké zábavy byl tu a jak se začal rychle rozvíjet, bylo jasné, že zachvátí celý svět a že je třeba s ním počítat. Ze začátku jsem měl obavy o klasický alpinismus, kam že to kráčí, co z toho za pár let bude? Závody, sponzoři, rozhodčí, podvody, drogy lezecký cirkus se vším všudy. Ale všechno je jinak. Skálolezení, jak můžeme také tuto činnost nazvat, se ubírá úplně jinou větví vývoje – jak to vidím já. Lezcům, kteří se zabývají lezením na závodech v super těžkých flecích, říkám skalní gymnasté (možná časem bude přesnější gymnasté na umělých stěnách. Je to už skoro jasné. Specializují se závodní lezci, rozhodčí, trenéři, firmy na výstavbu a výrobu chytů a celých lezeckých stěn, Lezení v halách prý skýtá korektnější podmínky pro všechny závodníky, nesvítil na ně slunce, není teplo ani zima i chlebovárcům – divákům je tady dobře. A gladiátoři moderní doby mohou poskytnout výtečnou podívanou. To na druhé straně znamená úbytek "rváčů skal" v přírodě, ve stěnách milovaného Ádru, Ostaše, Tater, Alp i yosemitských prásků. Tedy nová renesance Kugyho alpinismu?* (Matějka, 1989-1990, Str. 25)

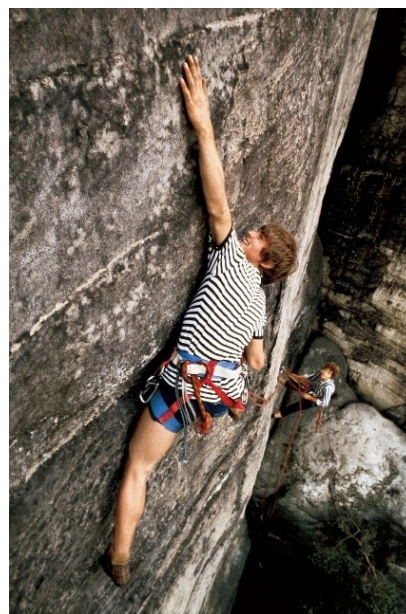
Miroslav Šmíd zemřel 11. září 1993 při sólo výstupu v Yosemitekém národním parku na Lost Arrow (380 m) v cestě L. A. Spire Direkt. Míra byl naposledy spatřen dalekohledy kousek pod vrcholem, kde nechal veškerou svoji výstroj. Jeho kamarádi předpokládali, že bez těžké výstroje vylezl na vrchol a pak slezl a sešel dolů do tábora. Když se stále nevracel, tak se ho vydali hledat. Jeden z přátel se šel podívat do soutěsky, kde spatřil rozbité lidské tělo. Později bylo identifikováno, že se jedná o Miroslava Šmída. (Šmíd, Suchánek a Hornych, 2008).

6.6 Tomáš Čada

Tomáš Čada se narodil v roce 1964 v Náchodě, a jeho rodiče měli chalupu v Teplicích nad Metují, odkud to měl kousek na Bischofstein. Otec s ním od malička chodil do skal a učil ho kladnému vztahu k přírodě. Lezli spolu na malé věžičky a Tomáše vždy ze zvědavosti lákaly věže, kde byly krabičky. Jeho první vylezenou věží s krabičkou byla věž Jezerní na Bischofsteinu, v tu dobu mu bylo 12 let. Později, když mu bylo 13 let, tak ho přihlásili do horolezecké školy, pod vedením Václava Brucknera (Sýkora, 2004). První věž, kterou

vylezl, byl Král. Od té doby se začal lezení věnovat aktivně. V 15 letech trávil každý svůj víkend ve skalách se staršími a zkušenějšími lezci (Ulmonová, 2019).

V 80. letech se začali objevovat další mladí lezci, Tomáš Čada si nejvíc rozuměl s Bohumilem Machem, s nímž vytvořil nejvíc prvovýstupů. V roce 1982 udělal 63 prvovýstupů, z toho například cestu Gravitační komplexy [IXc] na Papriku, za kterou dostal spolu s dalšími autory ocenění „Výstup roku“. O rok později se dostal do reprezentačního družstva, takže mohl v socialistickém režimu vycestovat do zahraničí. Po nových zkušenostech ze zahraničí, se snažil něco předat i do tuzemského pískovcového lezení. Například se snažil prosadit RP styl a používání magnézia na pískovci. Zřejmě

Obrázek 16 - Tomáš Čada v cestě "Gravitační komplexy" na Papriku v Teplických skalách, foto: Karel Vlček.

byl i průkopníkem mágování na písku. I přes to, že se stal místopředsedou horolezského svazu, tak se mu nepodařilo povolení magnézia prosadit (Ulmonová, 2019). V tomto si zapsal 41 prvovýstupů, z nichž podle jeho slov byl nejkrásnější prvovýstup na Chrámovky [Luftwaffe, VIIIc], která vede přes velký převis. Nadále Čada chtěl svoji výkonnost zlepšovat, proto začal aktivně trénovat, což ho posunulo ještě výš. Stylem RP přelézal v Sasku cesty obtížnosti X, dokonce se zúčastnil i lezeckých závodů v Maďarsku, na kterých zvítězil a od roku 1984 do 90. let reprezentoval Československo na závodech Světového poháru (Ulmonová, 2019). Čím více ale trénoval, tím méně prvovýstupů udělal – v roce 1984 jich bylo „pouze“ 17. V dalších letech začal lézt po boku známých světových lezců v zahraničí. Tyto jeho lezecké exkurze mu dost ovlivnily jeho pohled na lezení, cesty, které nevylezl na jeden zátah nepovažoval za vylezené. Postupně klesal jeho zájem o stavění prvovýstupů (v roce 1987, 6 prvovýstupů). V roce 1988 se se svojí ženou přestěhovali do Liberce, takže lezl často v Sasku, Frankenjuře, Arcu atd. tímto pro něj stavění prvovýstupů skončilo (Sýkora, 2004).

V roce 1989 narukoval na vojnu, odkud se dostal do Dukly Liberec a jeho náplní práce byl lezecký trénink. V té době přešel velké množství obtížných cest, např.: 1. RP na Katedrálu

v Teplických skalách [Inkvizice, Xb], flash na Chrámovy stěny [Klekání, Xc] nebo RP cesty Satisfakce [Xc] na Panteonu. Jeho poslední cestou byla cesta Ztracený sen [Xc] na Chrámové stěny, kterou později přešel pouze s horním lanem. V roce 1991 při autonehodě zemřela jeho manželka, v tu dobu se Tomáš upnul hodně na lezení a stal se místopředsedou Vrcholové komise, nicméně po roce rezignoval a kvůli zraněním prstů s aktivním lezením skončil (Sýkora, 2004). Tomáš Čada se začal věnovat jízdě na horském kole a běžeckému lyžování. V obou sportech závodí a je pořadatelem tradičních cyklistických závodů v Teplicích nad Metují – *MTB Marathon Rallye Sudety*. Po padesátce se mu narodil syn, kterého vede rovněž k lezení a dalším sportům (Ulmonová, 2019).

7 Vývoj lezeckého materiálu na pískovcové lezení

Pravidelné horolezecké aktivity sehrály klíčovou roli v rozvoji horolezeckých technik a příslušného vybavení. Mezi známé první dokumentované horolezecké akce, kde bylo použito speciální vybavení ke zdolání vrcholu, patří ta, kterou uskutečnili Whymper a další v Anglii v roce 1865. Tato skupina horolezců využila hák na lano jako pomůcku k uchycení se za okraj skalní stěny a úspěšně zdolala vrchol Matterhornu. Díky použití této techniky a vybavení bylo horolezcům umožněno opakovaně dosahovat rekordů v obtížnosti a výšce výstupů (*Management and Social Sciences*, 2021).

7.1 Oblečení

První lezecké výstupy na konci 19. století v Německu byli prováděny ve společenských oblecích. Postupně slušivé obleky vystřídal košile a podkolenky. Oblečení dostalo zabrat především v komínech a širočinách, kde docházelo k vyššímu tření. Lezci tudíž začali nosit spíš obnošené šatstvo, u něhož postupně docházelo k záplatování a zvyšování vrstev oblečení, nejen kvůli díram, ale především díky více vrstvám lezci předcházeli spáleninám kůže při slaňování (Procházka II., 2002).

Současně je na trhu obrovské množství oblečení šitého přímo na lezení. Materiál je většinou velice pevný, aby odolal poškození a oděru, ale přitom elastický, aby se v něm dalo dobře pohybovat a nedocházelo k omezování pohybu (Boštíková, Vomáčko, 2008).

7.2 Obuv

Každý lezec potvrdí, že kvalitní lezecké boty jsou nedílnou součástí lezeckého vybavení, těžké výstupy by bez nich byly naprosto nereálné. Proto jejich historie sahá až do 19. století. Na počátcích pískovcového lezení se využívaly okované boty osvědčené z hor, což nebylo pro pískovec ideální. První lehké lezecké boty s konopnou podešví použil na pískovci Oscar Schuster v roce 1890. Byl to klíčový počín pro další pískovcové lezení, díky tomuto prvnímu prototypu lezeckých bot mohli lezci zdolávat hladké komíny. O pár let později, před 2. světovou válkou a několik let po jejím konci, se začal používat tuhý filc a měkké gumy. Tyto lezečky se relativně podobaly těm dnešním. I přes to velká část lezců lezla na boso, což šlo dobře v hladkých stěnách, nicméně ve spárách bylo nutné využití kožených nákotníků (Procházka II., 2002). Na speciální lezecké boty byl v Sasku pořadník, takže

pro běžného lezce z Adršpašsko-teplických skal bylo velice obtížné je sehnat. Proto se u nás ke zdolávání věží využívali obyčejné kecky, později na přelomu 60. a 70. let se začali využívat důchodky (Mitáč, 2022).

Velkou popularitu získali fotbalové kopačky, kterým se ořezali špunty. (Procházka II., 2002). Po otevření hranic přišly na scénu měkké lezečky s podrážkou ze speciální gumové směsi. Aktuálně se vyrábí několik typů lezeček, rozdílných jak ve tvaru, tak i v tvrdosti. Podle tvrdosti se rozlišují na měkké, středně tvrdé a tvrdé. Na pískovcové lezení jsou nejvhodnější měkké boty, jelikož dobře přilnou ke stupům. Jejich nevýhodou je, že se rychle opotřebují. Tvrdší lezečky se využívají na nepískovcových terénech a na umělých stěnách. Speciální lezecké boty se vyrábějí pro lezení ve spárách, ty jsou kotníkové, tedy vyšší, než klasické lezecké boty, díky tomu nedochází k odření kotníku (Boščíková, Vomáčko, 2008).

7.3 Lano

Lano je nejdůležitějším zajišťovacím prostředkem. První lana byla konopná, ty nejkvalitnější z italského konopí se vyráběla patentním kroucením. Lana byla ideální délky 25-30 m, pro lezce bylo zbytečné mít lano delší, proto jim tato délka většinou stačila od jednoho štandu k druhému. Na slaňování si radši svázali dvě lana, než aby se tahali s dvakrát delším konopným lanem až na vrchol. Konopná lana měly značnou nevýhodu, při navlhnutí se kroutila (Zuda, 1989-1990).

Postupně vznikala lana vyrobená z nylonu, první univerzální nylonové lano vzniklo v roce 1941 a o šest let později vzniklo první kroucené lano speciálně pro horolezecký účel. Veliký zvrat nastal v roce 1953, kdy se přešlo z techniky kroucení lana na lana s jádrem a opletem. Tento způsob se u lan využívá do dnešní doby (Procházka II., 2000). Nicméně u nás se stále používaly konopná lana minimálně 15 let. Jelikož nylonová lana byla vynalezena na západ od našich hranic, tak se do socialistického Československa před rokem 1989 nedostala. Mezitím se k nám dostala gumová lana z NDR, u kterých při pádu lezce docházelo k takovému natažení, že se padající lezec dotkl země a pak byl vystřelen zpět do stěny (Procházka II., 2002).

Aktuálně se lana skládají z jádra a opletu, jádro má funkci pevnostní a oplet ochrannou. Vyrábí se různé druhy, základní dělení je na lana statická a dynamická. Statická lana nejsou určena k lezení, jelikož jsou využívána pro statické zatěžování. Vhodné jsou pro záchranáře nebo speleology. Oproti tomu lana dynamická jsou určena k lezení, jelikož v případě pádu zapruží a změkčí pád lezce. Vyrábí se v různých délkách o průměru 8-12 mm. Dynamická lana se dělí na jednoduchá lana (průměr 9,6-12 mm), která jsou určena na lezení na skalách a umělých stěnách, rovněž se využívají na pískovcové lezení. Druhým typem dynamických lan jsou lana poloviční a dvojité (7,8-9 mm). Ta se využívají především ve vícedélkovém lezení v horách. Pro výstup je nutné využití dvou lan, aby docházelo k eliminaci případného přetrhnutí lana v případě pádu lezce. O lano je nutná dobrá péče, každé lano má omezenou životnost, která se určuje intenzitou používání a počtem pádů (Boščíková, Vomáčko, 2008).

7.4 Sedací úvazek

Jako předchůdce dnešních sedáků můžeme brát Dülferův sed, který byl lezci využíván při slaňování. Dülferův sed vymyslel na přelomu 19. a 20. století horolezec Hans Johannes Emil Dülfer. Jelikož v jeho době žádné sedáky neexistovaly, tak si lezci museli poradit pouze s lanem speciálně omotaným kolem svého těla – lano vedlo mezi nohama a přes rameno dozadu. Tento sed se používal na sjíždění z věží až do vzniku slaňovací osmy, tedy do 70. let 20. století (Petráň, Mitáč, 2015).

Postupně lezci začali využívat požární hadice k odsedávání, z těchto předchůdců se později začaly vyvíjet sedací úvazky (Boščíková, Vomáčko, 2008). V 60. letech 20. století uvedl Bill Forrest dvojdílný sedací úvaz. Skládal se z opasku a nohavic, tyto dvě části se svázaly plochou smyčkou, aby držely u sebe. Z tohoto prototypu se začaly vyvíjet jednodílné sedací úvazy, přičemž sedací část a opasek už byl spojen okem, do kterého se lezec mohl pohodlně navázat. Postupně se na sedák připevnila ještě V-přezky, které sloužily k upravení velikosti (Procházka II., 1981).

Nyní šel vývoj sedacích úvazků kupředu, nejen že jsou sedáky testovány na trhacích strojích a jsou naprosto bezpečné, výrobci kladou i důraz na jejich design a pohodlnost. Jsou vyráběny z provzdušňovacích materiálů, aby zbytečně nedocházelo k pocení lezce a vyrábějí se v široké škále velikostí. Pro děti do 10 let se doporučují celotělové sedáky, které spojují oblast hrudní a kyčelní do jednoho navazovacího bodu. Posledním typem je kombinovaný

sedací úvazek, který se skládá z hrudního úvazku a sedacího úvazku, které jsou spojené smyčkou. Tento typ sedacího úvazku zajišťuje zvýšení stability při pádu a nemůže dojít k přetočení lezce hlavou dolů (Boščíková, Vomáčko, 2008).

7.5 Karabiny

Do doby, než byly vynalezeny karabiny se lezci při dolezení ke kruhu museli odvázat, protáhnout lano kruhem a znovu se navázat. První zmínky o použití karabin jsou z roku 1908, v tomto roce jako první použil karabinu při lezecké činnosti Georg Christophe. Karabiny lezcům postupem času výrazně ulehčovaly práci u kruhů. Nejprve se používaly karabiny z měkké oceli různých tvarů a velikostí, např. hasičské. Tyto železné karabiny se na pískovcových skalách v některých případech využívají dodnes (Procházka II., 2002). Jejich nevýhodou byla vyšší hmotnost, neboť jedna železná karabina vážila asi 360 g. Když si lezec na sebe vzal tři karabiny byl hned o kilo těžší (Procházka, 2018). Na přelomu 50. a 60. let 20. století přivedl na trh Pierre Allain duralové karabiny, které byly výrazně lehčí, ale nevydrželi takový nápor jako karabiny železné. Populární železné karabiny se nazývaly hasenelky, byly prohnutého trojúhelníkového tvaru. Železné karabiny vydržely až na přelom 70. a 80. let 20. století (Procházka II., 2002).

V současné době existují různé druhy karabin, podle použití. Většina karabin má šroubovací nebo automatickou pojistkou, tyto karabiny se využívají na jištění. Dále existují karabiny bez pojistky, které jsou určeny především do expresek, ty se využívají k postupovému jištění při lezení prvolezce. Expreska se skládá z dvou karabin bez pojistky spojených prošítou smyčkou. Jedna strana expresky se cvaká do fixního jištění nebo do vyjímatelného jisticího prostředku (smyčka) a druhá strana do lana, na kterém je lezec navázaný (Boščíková, Vomáčko, 2008).

7.6 Kruhy

Na počátcích pískovcového lezení, ještě před vynálezem karabin prvovýstupci využívali kruhy s tak velkým průměrem, aby skrz něj šla protáhnout ruka až po rameno. Bylo to z důvodu převazování lezce u kruhu. Kruh se usazoval do předem vyvrtných děr, poté se utemoval olovem a zakryl betonem. Tímto způsobem kruh ve skále vydržel opravdu dlouhou dobu (Procházka II., 2002).

Lezecké kruhy se vyráběly z měkkého, nekaleného železa, většinou byli 13-20 cm dlouhé, 1,5-3 cm široké a s průměrem 3,5-5 cm. Některé druhy kruhů byly opatřeny zoubkováním, obráceným proti směru zatlokání, díky tomu kruh velmi dobře držel. Dále se kruhy natíraly olejem nebo olejovou barvou, aby tak rychle nezrezly. Nedílnou součástí prvovýstupce bylo kladívko na zatlokání kruhů, to během výstupu nosil buďto omotané okolo ruky nebo zavěšené na smyčce přes rameno (Kutta, 1946). Aktuálně se osazování kruhů řídí pískovcovými pravidly, přičemž počet kruhů musí být omezen na co nejmenší počet. Vzdálenost mezi jednotlivými fixními jisticími prostředky nesmí být menší, než 3 m, ve výjimečných případech můžou být kruhy vzdáleny minimálně 2 m, ale tato vzdálenost je povolena pouze jednou v cestě (Lisák, 2012).

7.7 Smyčky

Smyčkovací technika byla poprvé použita na pískovcových skalách. První smyčky byly zhotoveny z kusů lana. Využívaly se kroucené šňůry s průměrem 8 mm a pak slabší šňůry z manily, které splňovaly potřebnou nosnost (Procházka II., 2002). Lezce k prvnímu použití smyček z lana k přelézání cest vedlo zachování čisté skály bez porušení. Piskaři se řídili heslem: „*Nebudeme hyzdit skálu žebříkem nebo řetězem, stačí-li skoba. Nebudeme hyzdit skálu skobou, stačí-li smyčka.*“ (Kutta, 1946, str. 3). V této ideje vyrostlo používání smyčkovací techniky, jenž přetrvává dodnes. Už v počátcích smyčkování existovalo více druhů smyček. Například do hodin se používaly kroucené smyčky. Jejich výhodou byla velmi dobrá nosnost, ale nešly dobře provlékat úzkými otvory ve skále. Druhým typem byly pletené smyčky, které byly méně pevnější než smyčky kroucené. Tento druh smyček se využíval nejvíce do spár, přičemž se na nich udělal uzel. Lezci si smyčky na sebe dávali přes rameno nad jisticí lano, které měli uvázané okolo hrudníku (Kutta, 1946).

Převrat ve smyčkovací technice nastal s příchodem nylonových lan. Díky novým druhům smyček bylo možné se zajistit i v místech, kde to bylo před tím s konopnými smyčkami nereálné (Procházka II., 2002). Až do dnešní doby jsou smyčky jisticím prostředkem na pískovcových skalách. Pojem smyčky aktuálně zahrnuje všechny lanové nebo popruhové části, které jsou buďto prošity nebo ne. Smyčky se dělí na různé druhy, podle kritérií konstrukce nebo podle využití. Většinou jsou vyrobeny ze stejného materiálu jako lezecká

lana, tedy z polyamidu. Minimální nosnost u smyček musí být 22 kN. (*Horolezecká metodika*, © 2024).

7.8 Jistící pomůcky

Na počátcích, kdy se používalo konopné lano se jistilo přes záda, což bylo velice riskantní, jelikož jistič musel pád lezce zachytit pouze silou tření o své tělo. Později se začaly vyrábět jistící pomůcky, jejichž úkolem bylo za pomoci tření zachytit případný pád. Aktuálně je na trhu více druhů jisticích pomůcek, jednou z nejznámějších je kyblík, který je multifunkční a lezec ho může využít i na slanění, stejnou funkčnost má i osma. Další jistící pomůckou je poloautomatická gri-gri, kterou lze využít pouze k jištění spolulezce. V gri-gri při pomalém protahování lano volně prochází, nicméně při šknutí (pádu lezce) se zablokuje. Existují další jistící pomůcky, všechny se používají spolu s karabinou (Boščíková, Vomáčko, 2008).

8 Diskuse

Přestože diskuse nemusí být organickou součástí této práce, jelikož je rešeršního typu bez výzkumné části, rozhodla jsem se diskusi zařadit a zmínit se o procesu vzniku. Tato práce si od začátku kladla za cíl vytvořit komplexní přehled historie pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách od jeho počátku až do současnosti. Práce vznikala na základě prostudování materiálů jak dobových, tak i současných. Podklady jsem čerpala z odborné literatury, dokumentů Státního okresního archivu Náchod, ale i z časopisů a rozhovorů s místními lezci zveřejněných na webovém serveru eMontana.

Téma bakalářské práce je mi blízké i proto, že se horolezectví věnuji již od svých osmi let a mám příbuzenské vazby s polickým horolezcem Miroslavem Šmídem (1952-1993). Aktivně se věnuji lezení na pískovcových skalách v Broumovské kotlině, ale o přímé historii o zdolávání vrcholů těchto skal jsem praktici žádné informace neměla. V roce 2023 uplynulo rovných 100 let od prvního doloženého prvovýstupu v této oblasti, a právě tato událost mně byla rovněž inspirací k vypracování bakalářské práce.

Práce byla zpracována metodou systematického sběru dat a analýzou historických informací o pískovcovém lezení. Nejprve jsem shromáždila dostupné prameny (odbornou literaturu, články, rozhovory, časopisy a průvodce), včetně archivní literatury ze Státního okresního archivu Náchod. Po prostudování příslušné literatury následovalo vyhodnocování získaných informací a chronologická interpretace dostupných dat.

V průběhu jsem se setkala s historickými záznamy, které dokumentovaly vývoj pískovcového lezení. Pojetí těchto dat odhalilo postupné zvyšování popularity této oblasti mezi lezci. Historie pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách rovněž představuje sled událostí, které reflektují nejen rozvoj pískovcového lezení, ale i změny člověka v přístupu k přírodě. V souvislosti s lezeckou činností bylo nutné zavést přísná pravidla v Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Broumovsko. Tato opatření byla navržena s cílem minimalizovat negativní dopady jak na lezeckou činnost, tak i na ekosystém.

Průkopníci pískovcového lezení ve 20. letech minulého století čelili mnoha výzvám – omezenému množství a kvalitě jejich lezecké výstroje a neúplným či nedostatečným informacím o skalách a jejich okolí. Byli lezci a zároveň objevitelé nových míst v naší

krajině. Jejich průkopnické cesty vzhůru nejenže zahájily historii pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách, ale také formovaly jedinečnost regionu, a především odstartovaly masu prvovýstupů v této oblasti. Dynamický rozvoj pískovcového lezení narušila na několik let pouze 2. světová válka. Jakmile se po jejím konci staly skály znovu volně přístupné, začaly postupně vznikat nové horolezecké oddíly, které přispěly k rozvoji lezeckého sportu. Následný rozkvět lezecké aktivity přinesl masový nárůst prvovýstupů.

S větším zájmem o lezeckou aktivitu souviselo i postupné vylepšování materiálu, které se neustále zdokonaluje. Nicméně většinu způsobů, jako je zakládání vyjímatelných smyček, navrtávání kruhů pouze v místech, kde je to nezbytně nutné v souladu s pravidly pískovcového lezení, si tato tradiční disciplína zachovala až dodnes. Adršpašsko-teplické skály a jejich okolí nabízí širokou škálu cest v jakékoliv obtížnosti – od lehkých dvojkových komínů po obtížné projekty pro špičkové lezce.

Při interpretaci historických dat jsem narazila na určité limity, které omezují celkovou komplexnost mé analýzy. Tato omezení zahrnují nedostatečné množství dostupných zdrojů z období po roce 1989 až do současnosti. Většina literatury, která souvisí s historií lezení ve zdejších pískovcových skalách, byla napsána před rokem 2012 a většinou přibližuje období do roku 1989. Rovněž je nutno brát v potaz, že prvovýstupy z 20. let 20. století, které zmiňuji ve své práci, vycházejí z přímých písemných důkazů. Dá se ale předpokládat, že pískovcové věže lákaly lezce již v předchozích letech. Bohužel o těchto aktivitách neexistuje žádný písemný záznam nebo jiný druh svědectví.

Při shánění literatury jsem narazila na jisté obtíže, zejména když se jednalo o starší historické materiály. Obzvláště pro mě bylo náročné pročitání si archivní literatury ve Státním okresním archivu v Náchodě, jelikož téměř všechny knihy a dokumenty o počátcích pískovcového lezení jsou napsané v německém jazyce. Většina pramenů nebyla k dispozici ani v náchodském archivu, což jen prohloubilo problém s obtížným dohledáním některých německých zdrojů. Mnoho dokumentů o pískovcovém lezení zřejmě vzalo za své po 2. světové válce při odsunu místního německého obyvatelstva. Jiné skončily spolu s vysídlení na území Německa, což komplikuje jejich dostupnost.

Každá lidská činnost má za sebou bohatou historii. Ta je tvořena mnoha různými faktory, například kulturními, technologickými nebo společenskými. Historie odráží proměny

a vývoj dané činnosti v průběhu času a může být zkoumána a interpretována z různých perspektiv. Stejně tak jako ostatní lidské činnosti, má svoji historii i pískovcové lezení, které navíc můžeme ještě více specifikovat do určité oblasti. V této práci konkrétně do Adršpašsko-teplických skal. V tomto případě je studium historie lezeckého sportu klíčové pro pochopení vztahu mezi člověkem a skálou a stejně tak je důležité pochopení samotného sportu v souvislosti s mentalitou lezců. Horolezectví jako takové je specifickým sportem, který vyžaduje značné dovednosti, na nichž závisí život lezce. Z tohoto odvětví je ještě specifičtější disciplínou pískovcové lezení, ve kterém je velmi kladen důraz na psychiku lezce, a navíc vyžaduje dovednosti a znalost pravidel tohoto sportu.

Tato práce přináší čtenáři detailní přehled historie pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách. Uvedené informace napomáhají zájemcům o toto téma lépe porozumět událostem, osobnostem a trendům, které vývoj lezeckého sportu v průběhu posledních 100 let formovaly. Čtenář tak může lépe pochopit kontext historických událostí souvisejících s rozvojem lezeckého sportu. Obsahem práce jsou rovněž příběhy lezců, kteří posouvali vývoj pískovcového lezení na další úroveň a tyto příběhy o zdolávání panenských věží mohou sloužit jako motivační faktor pro současnou i budoucí lezeckou generaci. Navíc tato práce může přispět k uchování informací nejen o historii lezení v Adršpašsko-teplických skalách, ale přispívá i k zachování povědomí o tradicích, technikách a osobních příbězích spojených s tímto regionem.

Historie pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách je příběhem, ve kterém se dozvídáme o evoluci sportovního lezení v kontextu společenských, technologických a ekologických postupných změn. Přestože se techniky změnily, vášně pro dobývání panenských věží této oblasti přetrvává dodnes a je nedílnou součástí lezeckého života.

9 Závěry

Adršpašsko-teplické skály se staly symbolem bohaté historie pískovcového lezení. První lezecké výstupy se nesly v duchu setkání s doposud neznámými výzvami a odvahou průkopníků na konopných lanech. Průzkum historie v této oblasti nám umožnil nahlédnout do unikátního vývoje lezeckého sportu, který se velmi odlišuje od vývoje tradičního alpského lezení.

Zaprvé jsem zjistila, že prvními lezeckými objeviteli Adršpašsko-teplických skal nebyli místní obyvatelé, ale Němci ze Saska, kteří do Adršpachu museli urazit dlouhou cestu. Během prvních sedmi let byla lezecká činnost právě v rukou Němců, kteří si připsali prvovýstupy na nejvýznamnější věže Adršpachu, jako je např. Starosta, Starostová, Milenci nebo Král (první vylezená věž v Adršpašsko-teplických skalách). Postupně se jimi začali inspirovat i místní lezci. Jejich první písemně doložený prvovýstup byl na věž Džbán z roku 1935.

Druhým zajímavým zjištěním bylo, že na pískovcové lezení měla značný vliv i politická situace. V období před 2. světovou válkou bylo vylezeno velké množství věží, avšak s nástupem války a politickými omezeními aktivita lezců upadla. Ovlivnění politickou situací byli i čeští lezci, jelikož neměli povolený přístup do Adršpašsko-teplických skal. Po skončení války se opět lezecká aktivita zvyšovala, avšak lezci se zaměřovali více na přelézání stávajících cest než na dobývání nových věží prvovýstupy.

Zatřetí bylo zřejmé, že lezci postupně začali klást důraz na přelézání co nejobtížnějších cest, přičemž některé z nich ani nebyly v souladu s pravidly. Čtvrtým důležitým zjištěním bylo, že obtížnost daných cest se v průběhu vývoje zvyšovala, což bylo především důsledkem vývoje nových materiálů. Tato okolnost hraje rovněž důležitou roli v historii lezení a ovlivňuje strategie a techniky, které lezci používají do současnosti. Dále je rovněž důležité zdůraznit význam konkrétních osobností v historii tohoto sportu, jejichž přínos je nenahraditelný při formování komunity lezců a rovněž v inovacích lezeckého materiálu.

Celkově lze konstatovat, že pískovcové lezení není pouze výkonnostním sportem, ale rovněž důležitým kulturním a historickým fenoménem. Tato bakalářská práce si kladla za cíl vnést světlo do málo probádané historie pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách

nejen formou konkrétních přelezů významných věží a datováním těchto událostí, ale cílem bylo, aby čtenář porozuměl komunitě lezců, kteří tuto historii začali psát, a jejich následovníci v ní stále navazují. Práce podtrhuje důležitost pískovcového lezení nejen jako sportovní aktivity, ale rovněž jako dědictví kulturní a historické hodnoty, které je třeba sdílet s budoucími generacemi.

Seznam použitých informačních zdrojů

BALÁŠ, Jiří. *Fyziologické aspekty výkonu ve sportovním lezení*. Druhé vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5220-7.

BALLU, Yves. *Horolezci: z historie evropského horolezectví od konce 15. století po 80. léta našeho věku*. Přeložil Jiří ŽÁK. Praha: Brána, 1997. ISBN 80-85946-75-0.

BERGMANN, Petr. *Broumovsko na historických zobrazeních*. Meziměstí: Broumovsko Organic, 2013. ISBN 978-80-905582-0-5.

BOHÁČEK, Ivan a spoluautoři. *MiniHORY*. Nulté číslo. Praha: PVK výboru horolezeckého svazu ČÚV ČSTV, 1988

BOHÁČEK, Ivan a spoluautoři. *MiniHORY*. 1. Praha: VPK a MK VHS ČÚV ČSTV, 1988.

BOHÁČEK, Ivan a spoluautoři. *MiniHORY*. 1. Praha: VPK a MK VHS ČÚV ČSTV, 1989

BULIČKA, Michal. *Základy bezpečného lezení II: vybavení, metodika, tech tipy*. 2., rozš. vyd. Bynovec: Hudysport, 2011.

Desatero pro lezení na pískovci. Ústí nad Labem: výbor horolezeckého svazu SČKV ČSTV, 1980.

DIEŠKA, Ivan a Václav ŠIRL. *Horolezectví zblízka*. Praha: Olympia, 1989. Kamarád (Olympia).

DIMTER, Tomáš a LISÁK, Pavel (ed.). *Adršpašsko*. Náchod: Juko, 2011. ISBN 9788086213453.

DRAPER, Nick, et al. *Reporting climbing grades and grouping categories for rock climbing*. *Isokinetics and exercise science*, 2011, 19.4: 273-280.

Historická vrcholová knížka – věž Biskup 1963-1996.

JAROŠ, Martin a ONDRA, Adam. *Adam Ondra: lezec tělem i duší*. Praha: XYZ, 2019. ISBN 978-80-7597-549-2.

JEDLIČKA, Miroslav. *Pískovcové skalní oblasti v Čechách*. 1. Praha: ÚV ČSTV, 1961.

- KADLEC, Adolf. *Ostaš: horolezecký průvodce*. Náchod: Juko, 2016. ISBN 978-80-86213-57-6.
- KARPF, Josef. Wekelsdorf. Ebelsbach: Aktiv Druck & Verlag, 2003.
- KLUB ALPINISTŮ ČESKOSLOVENSKÝCH. Vrcholová knížka Větrná 1935-1963.
- KUTTA, František. *Horolezecká technika na cvičných skalách*. Svazek třetí. Praha: Nový vřetisk, 1946.
- LISÁK, Pavel. *Křížový vrch: horolezecký průvodce*. Náchod: Juko, 2012. ISBN 978-80-86213-49-1.
- LISÁK, Pavel. *Teplické skály: [horolezecký průvodce]*. Náchod: Juko, 2007. ISBN 978-80-86213-39-2.
- LISÁK, Pavel. *Vysoká hra: lezení v Adršpašsko-teplických skalách v datech*. Náchod: JUKO, 2015. ISBN 978-80-86213-56-9.
- LUKAVSKÝ, Stanislav. *Adršpašské skály 1. díl: horolezecký průvodce*. Náchod: Juko, [1999-2000]. ISBN 80-86213-09-9.
- LUKAVSKÝ, Stanislav. *Adršpašské skály 2. díl: horolezecký průvodce*. Náchod: Juko, [1999-2000]. ISBN 80-86213-10-2.
- MATĚJKA, Zdeněk, ed. *Bulletin. Police nad Metují: Horolezecký oddíl Ostaš, 1989-1990*.
- PROCHÁZKA II., Vladimír. *Lana*. MONTANA PLUS, 2000.
- PROCHÁZKA II., Vladimír. *Prvopočátky organizovaného českého horolezectví 1897-1914*. ©2024.
- PROCHÁZKA II., Vladimír. *Úvazy. 15. Hory*, 1981.
- PROCHÁZKA II., Vladimír. *Vývoj výbavy a jištění na písku*. MONTANA PLUS, 2002.
- SÝKORA, Bohumil, LISÁK, Pavel (ed.). *Bohumil Sýkora - Písaři: kapitoly z historie lezení v Adršpašsko-Teplických skalách*. Náchod: Juko, 2004. ISBN 80-86213-30-7.
- ŠLÉGR, O. M., ed. *Míra Šmíd. Teplice nad Metují*: KASS, ©2024.

ŠMÍD, Miroslav a Petr SUCHÁNEK, HORNYCH, Václav, ed. Cesty a návraty: (ze života horolezce, 1952-1993). Náchod: Juko, 2008. ISBN 978-80-86213-42-2.

ŠPREŇAR, Jiří. Oprášili 49 let starý protest proti invazi. Nápis křídou nejspíš brzy smyje déšť. Náchodský deník. 2018.

The Origin and Early Evolution of Rock Climbing. Advances in Social Science, Education and Humanities Research, volume 571. Management and Social Sciences, 2021.

TINZMANN, Roderich. Die Gemeinde Nieder-Adersbach. Heimatkreis Braunau/Sudetenland e. V. 8550 Forchheim, Paradeplatz 2, 1982.

Veřejná vyhláška: agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. Regionální pracoviště východní Čechy, Police nad Metují, 2019.

VOMÁČKO, Ladislav. Pohled na vývoj hodnocení výkonu při lezení na pískovcových skalách České křídové tabule. Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, ©2024.

VOMÁČKO, Ladislav a Soňa BOŠTIKOVÁ. *Lezení na umělých stěnách*. 2., upr. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2174-3.

WINTER, Stefan. Sportovní lezení. 2. vyd. Přeložil Lenka ČESENKOVÁ. České Budějovice: Kopp, 2007. Průvodce sportem. ISBN 978-80-7232-294-7.

Internetové zdroje:

MITÁČ, Stanislav. Franta Jaroš. EMontana [online]. 2018 [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://stara.emontana.cz/adrspach-1968-franta-jaros/>

MITÁČ, Stanislav. Jaroslav "Piskoř" Houser. EMontana [online]. 2022 [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://www.emontana.cz/jaroslav-piskor-houser-rozhovor/>

MITÁČ, Stanislav. Kokša. EMontana [online]. 2020 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.emontana.cz/koksa-hauschke-rozhovor/>

MITÁČ, Stanislav. Král stoletý. EMontana [online]. 2023 [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.emontana.cz/stolety-vystup-kral-adrspach/>

O ČHS. ČESKÝ HOROLEZECKÝ SVAZ [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.horosvaz.cz/chs-informace/>

PETRÁŇ, Zdeněk a Stanislav MITÁČ. Dülferův sed slanění bez sedáku. EMontana [online]. 2015 [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://stara.emontana.cz/dulferuv-sed-slaneni-bez-sedaku/>

Pravidla lezení v pískovcových skalních oblastech v Čechách. Český horolezecký svaz [online]. 2020 [cit. 2024-01-15]. Dostupné z: <https://www.horosvaz.cz/res/archive/330/056387.pdf?seek=1592486177>

PROCHÁZKA, Aleš. Herbert Richter. EMontana [online]. 2018 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://stara.emontana.cz/herbert-richter/>

Smyčky. Horolezecká metodika [online]. © 2024 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://horolezeckametodika.cz/smycky>

ULMONOVÁ, Simona. Tomáš Čada [online]. 2019 [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: <https://www.emontana.cz/tomas-cada-rozhovor/>

Za kolik to je? - Klasifikace lezecké obtížnosti. Hanibal [online]. ©2024 [cit. 2024-01-18]. Dostupné z: <https://www.hanibal.cz/clanek/16729/za-kolik-to-je-klasifikace-lezecke-obtiznosti/>

Zdroje tabulek a obrázků:

Tabulka 1: srovnávací tabulka klasifikačních stupnic Zdroj: Horolezecká metodika (2011). Klasifikace obtížnosti. Retrieved 15. 6. 2021 from the World Wide Web: <https://horolezeckametodika.cz/klasifikaceobtiznosti>

Obrázek 12: MITÁČ, Stanislav. Teplice, Chrámové stěny „Muší cesta“ VIIIa. Prvovýstup: Herbert Richter. In: EMontana [online]. 2018 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://stara.emontana.cz/herbert-richter/>

Obrázek 13: HAUSCHKE, Karel (archiv). „Cesta mořských vlků“ na Tyroláky z roku 1965: Prvovýstup: Karel Hauschke. In: EMontana [online]. 2020 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.emontana.cz/koksa-hauschke-rozhovor/#wp-block-gallery-5>

Obrázek 14: VLČEK, Karel. Jaroslav Houser, 70. léta. In: EMontana [online]. 2022 [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: <https://www.emontana.cz/jaroslav-piskor-houser-rozhovor/#wp-block-gallery-5-5>

Obrázek 15: ŠMÍD, Miroslav. Yosemite, bivak pod vrcholem Lost Arrow, 10. nebo 11. září 1993. Poslední Miroslavova fotografie. In: SUCHÁNEK, Petr; ŠMÍD, Miroslav a HORNYCH, Václav. Cesty a návraty. JUKO, 2008. ISBN 978-80-86213-42-2.

Obrázek 16: VLČEK, Karel. Tomáš Čada: Gravitační komplexy, Xa. In: EMontana [online]. 2019 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: <https://www.emontana.cz/tomas-cada-rozhovor/>

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Král, první zdolaná věž v Adršpachu, foto: vlastní, 2024.	24
Obrázek 2 - Starostová, pohled z turistického okruhu, foto: vlastní, 2024.	25
Obrázek 3 - Skalní koruna – první zdolaná věž v Teplických skalách, foto: vlastní, 2024.	26
Obrázek 4 - Starosta, pohled z turistického okruhu, foto: vlastní 2024.	27
Obrázek 5 - Džbán, první prvovýstup v podání českých lezců, foto: vlastní, 2024.	28
Obrázek 6 - Cukrovarský komín, pohled z turistického okruhu, foto: vlastní 2024.	30
Obrázek 7 - pohled na Chrámové stěny z turistického okruhu v Teplických skalách, foto: vlastní, 2024.	31
Obrázek 8 - údolní spára na věž Hlásku v Teplických skalách, foto: vlastní, 2024.	32
Obrázek 9 - Hrana na Štěpánskou korunu, foto: vlastní, 2024.	34
Obrázek 10 - cesta "Prásknutí bičem" VIIIb na věž Jardy Berana v Teplických skalách, foto: vlastní, 2024.	35
Obrázek 11 - Věž Paprika v Teplických skalách, foto: vlastní, 2024.	36
Obrázek 12 - Herbert Richter při prvovýstupu na Chrámové stěny "Muší cesta" VIIIa, foto: archiv S. Mitáč, 1962.	41
Obrázek 13 - Karel Hauschke a Antonín Srb v Cestě mořských vlků na Tyroláky, foto: archiv K. Hauschke, 1965.	42
Obrázek 14 - Jaroslav Houser, 70. léta, foto: Karel Vlček.	45
Obrázek 15 - bivak pod vrcholem Lost Arrow, Yosemite, poslední fotografie Miroslava Šmída, foto: Miroslav Šmíd, 1993.	46
Obrázek 16 - Tomáš Čada v cestě "Gravitační komplexy" na Papriku v Teplických skalách, foto: Karel Vlček.	48

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Srovnávací tabulka klasifikačních stupnic:	19
Tabulka 2 - srovnávací tabulka klasifikace obtížnosti přeskoků (oficiální tabulka speciálně pro přeskoky na pískovcových skalách není):	20